

”Rikottu ja tyhjä lupaus repii sydämen rikki”

Vanhempien alkoholinkäyttö nuorten tarinoissa

ANU VALKONEN

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2012

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

VALKONEN ANU: ”Rikottu ja tyhjä lupaus repii sydämen rikki.” Vanhempien alkoholinkäyttö nuorten tarinoissa.

Pro gradu –tutkielma, 68 s.
Sosiaalityö
Ohjaaja: Arja Jokinen
Huhtikuu 2012

Tässä tutkimuksessa tutkin nuorten kirjoittamia tarinoita vanhempien haitallisesta alkoholinkäytöstä. Tutkimuskysymyksenä on selvittää, millaisia tarinoita nuoret vanhempien alkoholinkäytöstä kirjoittavat ja mitä tunteita kirjoituksissa nousee esille. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda nuoren ääntä kuuluville vanhempiensa alkoholinkäytöstä.

Tutkimuksessa on käytetty narratiivista lähestymistapaa. Tutkimuksen aineisto on kerätty vuonna 2010 Varjomaailma.fi verkkosivustolta ja se sisältää 25 nuorten kirjoittamaa tarinaa. Varjomaailma.fi verkkosivusto on tuotettu osana A-klinikkasäätiön Lasinen lapsuus –toimintaa, jonne nuoret voivat kirjoittaa oman tarinansa läheisen päihteidenkäytön haitatessa elämää. Analyysin perusteella aineisto on jaoteltu viiteen eri tarinatyyppiin. Tarinatyypeittäin on tarkasteltu tarinoiden emotionaalisia ulottuvuuksia.

Nuoret kirjoittavat luottamuksen rikkoutumisesta, äidin retkahduksesta, väkivallan pelosta, omasta ahdistuksesta ja avunhakemisesta. Luottamuksen rikkoutumisen tarinatyyppissä pettymys on vallitsevana tunteena. Äidin retkahdustarinatyyppissä nuoren herännyt toivo paremmasta murtuu retkahduksen myötä. Osa tarinoista kuvaa perheessä olevaa alkoholinkäytöstä johtuvaa väkivaltaa tai sen uhkaa. Tällöin pelko on hallitseva tunne tarinoissa. Tarinoista tulee esille myös nuoren oma ahdistus tilanteessa ja se, miten he muuttavat omaa käytöstään negatiiviseen suuntaan perheen alkoholinkäytön vuoksi. Viides tarinatyyppi keskittyy pohtimaan, onko nuorella oikeutta hakea apua ja kenelle apua haettaisiin. Avunhakemisen tarinaan liittyy sekä toivoa että hämmennystä, mistä hakea apua. Nuori pohtii myös, onko hänellä oikeutta hakea apua.

Tutkimuksen mukaan nuoret kirjoittavat vanhempien alkoholinkäytöllä olevan vaikutusta heidän elämäänsä. Nuoret kuvaavat tunteitaan avoimesti ja monipuolisesti. Toisaalta nuorten yksinäisyys asian kanssa tulee esille. Kuvatut tunteet ovat negatiivisia ja ne ovat jättäneet jälkensä nuoriin. Nuorten auttamiseen tulisi kiinnittää jatkossa enemmän huomiota kouluissa, mutta myös poliittisessa päätöksen teossa kuin sosiaalityön käytännön tasollakin. Lasten ja nuorten näkyvyyttä tulee nostaa esille sekä vanhempien alkoholinkäyttöä tutkittaessa että käytännön päihdetyötä tehdessäkin.

Asiasanat: narratiivisuus, vanhemmuus, alkoholinkäyttö, nuori

University of Tampere
School of Humanities and Social Sciences

VALKONEN ANU: "Broken and empty promise breaks hearts." Parental alcohol misuse in youths stories.

Master's Thesis, 68 pages.
Social Work
Supervisor: Arja Jokinen
April 2012

In this study I research stories of young people who suffer from parental alcohol misuse. The main question is to find out what kind of stories youths write about their parents' alcohol misuse and what kind of emotions youths writing rises. The aim of this study is to bring youths voice up in situation parents' misuses alcohol.

Narrative approach has been used in this study. Research material was collected in 2010 Shadow world website and in contains 25 stories of young people. Shadow world website is part of Fragile Childhood- program produced by A-clinic Foundation. Shadow world is place where young people may write their own story if they are suffering from parental substance misuse. Stories were grouped to five different story types. Emotional dimensions of the story types has been analyzing next.

First story type is about broken promises. The prevailing emotion is disappointment in this story type. In the second story type youngster's world falls apart because her mother starts to drink after rehab. Hope transfers to hopelessness. Third story type concerns fear of violence. Next story type is about young people's own distress and how they change their own behavior in the negative direction because of parents alcohol consumption. The last story type is about seeking help. The story type focuses on to consider whether a young people has right to seek help.

This research has demonstrated young people write parental alcohol misuse have an influence to youth's life. Young people describe their emotions in open mind and varied ways. On the other hand loneliness is also written. Described emotions were negative and have scarred youngster's life. Helping the children and young people with parents' alcohol misuse should be taken noticed properly in schools but also in political decisions. It is important to hear what young people have to say also in research but also in practical social work field.

Sisällys

1	JOHDANTO.....	1
2	ALKOHOLINKÄYTTÖ LAPSIPERHEESSÄ	3
2.1	SUOMALAISTEN ALKOHOLINKÄYTTÖ	3
2.2	LAPSET JA VANHEMMAN HAITALLINEN ALKOHOLIKÄYTTÖ	5
2.3	VANHEMPIEN ALKOHOLINKÄYTTÖ TUTKIMUSTEN VALOSSA	9
3	LAPSET JA NUORET TUTKIMUKSEN OSAPUOLINA.....	13
3.1	LAPSET JA NUORET TUTKIMUKSEN KESKIÖSSÄ	13
3.2	LAPSET JA NUORET VERKOSSA	15
4	TUTKIMUSASETELMA	17
4.1	TUTKIMUKSEN TAVOITE	17
4.2	NARRATIIVINEN ANALYYSI	17
4.3	TUTKIMUSAINEISTONA TARINOITA VARJOMAAILMA.FI -VERKKOSIVUSTOLTA	20
4.4	ANALYYSI KÄYTÄNNÖSSÄ.....	22
4.5	TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET	25
5	ANALYYSI NUORTEN TARINOISTA	28
5.1	LUOTTAMUKSEN RIKKOUTUMISEN TARINATYYPPI	29
5.2	ÄIDIN RETKAHDUKSEN TARINATYYPPI	33
5.3	VÄKIVALLAN PELON TARINATYYPPI.....	36
5.4	AHDISTUNEEN NUOREN TARINATYYPPI	41
5.5	AVUNHAKEMISEN TARINATYYPPI.....	47
6	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	51
6.1	TARINOISTA TEKOIHIN.....	52
6.2	KATSE TAAKSE JA ETEENPÄIN	57
	LÄHTEET	61

1 JOHDANTO

Vuonna 2010 Suomessa käytettiin 10,0 litraa sataprosenttista alkoholia asukasta kohti (THL 2011). On arvioitu, että alkoholiongelmaisten perheissä alaikäisiä lapsia on Suomessa noin 180000 (Koski-Jännes 2004, 15). Lasinen lapsuus – kyselyn mukaan joka kymmenes suomalainen on elänyt perheessä, jossa alkoholia käytetään lasta häiritsevällä tavalla (Peltoniemi 2005, 4). Alkoholinkäytön vaikutukset heijastuvat koko perheeseen, myös perheen lapseen (Velleman 2003, 103).

Itäpuisto (2008) toteaa alkoholiongelmaisten vanhempien lasten kokemusten tutkimuksen vielä toistaiseksi vähäiseksi, vaikka lasten aseman ja oikeuksien yleinen tiedostaminen onkin kehittynyt positiivisempaan suuntaan. Hän korostaa alkoholiongelmaisten vanhempien lasten tutkimuksen ja käytännössä tapahtuvan auttamisen yhteyden tärkeyttä myös tulevaisuudessa. Tämä on tärkeää alkoholivanhempien lasten suuresta määrästä johtuen ja heidän kokemien vaikeuksien vakavuuden vuoksi. (Itäpuisto 2008.) Koen läheisten päihdeongelmasta kärsivien lasten ja nuorten oman kokemuksen esille nostamisen ja heidän oman äänensä kuulemisen tärkeänä. Mielestäni tämä on tärkeä asia myös koko sosiaalityön laajalle kentälle. Sosiaalityössä työskennellään paljon perheiden ja nuorten kanssa, muuallakin kuin lastensuojelussa. Lapsuudella ja nuoruudella on vaikutusta ihmisen koko loppuelämään. Tämän vuoksi haluan pro gradu -tutkielmassani tutkia lasten ja nuorten ajatusmaailmaa elämäntilanteessa, jossa he ovat huolissaan vanhempiensa päihteidenkäytöstä. Lapsia ja nuoria itseään tutkimalla voimme saada tietoa heidän omista kokemuksistaan tällä kyseisellä hetkellä, lapsuudessa ja nuoruudessa.

Sosiaalityössä lasten ja ammattilaisten, vanhempien ja muiden aikuisten suhteet painottuvat erityisesti riippuen tekemisen kontekstista. Lapset ovat hetkittäin asiakastyön työskentelyn osapuolina, mutta tavallisimmin vanhempien, perheen, koulun tai kunnan välityksellä. (Forsberg & Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 7.) Lapsen ottaminen huomioon omana yksilönään on tärkeää työskennellessä alkoholia käyttävien vanhempien kanssa. Päihteidenkäyttö perheessä saattaa aiheuttaa lapsille usein pitkäaikaisia haittoja (Holmila & Bardy & Kouvonen 2008, 421). On siis tärkeää pohdita myös läheisen päihteidenkäytöstä kärsivän lapsen asemaa, koska riski sosiaalisten ongelmien periytymiselle on olemassa. Pro gradu – tutkielmallani on tavoitteena tutkia narratiivista lähestymistapaa käyttäen lasten ja nuorten kirjoittamia tarinoita sellaisesta elämästä, jossa he kokevat vanhempiensa alkoholinkäytön haitalliseksi. Tarinoita tutkimalla on tarkoitus selvittää miten vanhempien alkoholinkäyttö näyttäytyy ja minkälaisia tuntemuksia se herättää nuorten itsensä kirjoittamissa

tarinoissa. Tarkoitukseni on nostaa lapsen osuutta enemmän esille sekä katsoa vanhempien alkoholinkäyttöä lapsen ja nuoren näkökulmasta.

Tutkielmani aihe on merkityksellinen, koska se tavoittelee tietoa lasten ja nuorten omasta kokemuksesta vanhempien alkoholinkäytön yhteydessä. Tavoitteena on nostaa lapsen ja nuoren oma yksilöllinen ääni paremmin esille. Toisaalta tavoite on myös tuottaa tietoa, jota me, sosiaalityöntekijät sosiaalityön ammattilaisina työssämme nuorten ja perheiden kohtaamisessa voimme ottaa huomioon.

Tutkielmalla on myös yhteiskunnallinen merkitys. Valtioneuvoston hyväksymän Alkoholiohjelman yksi tavoitteista on vähentää haittoja, joita alkoholi aiheuttaa lasten ja perheiden hyvinvoinnille (Alkoholiohjelma 2008–2011). Lasten ja nuorten huomioiminen myös poliittisessa päätöksenteossa on tärkeää. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman yksi päätavoitteista on köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen sekä sukupolvelta toiselle periytyvän köyhyyden ja syrjäytymisen katkaiseminen (Hallitusohjelma 2011). Tarjolla olevia palveluita ja auttamisen muotoja tulee kehittää myös poliittisen päätöksen teon tasolla siihen suuntaan, että ne vastaisivat olemassa olevaan tilanteeseen parhaiten. Perheiden tarpeet moninaistuvat ja samalla vanhempien päihdeongelmista kärsivät lapset ja nuoret tarvitsevat enemmän tukea.

Tutkielmani kietoutuu neljän aiheen ja teeman ympärille. Vanhemmuus, lapsuus ja alkoholinkäyttö ovat keskeisiä elementtejä tutkielmassani. Neljännen ulottuvuuden tutkimukseeni tuo lasten kokemusten tutkimus eli lapsitutkimus. Tutkielmani on aineistolähtöinen, johon myös verkossa kirjoitetut tarinat tuovat yhden näkökulman ja tämän vuoksi huomioin tutkielmassani myös lapsia ja nuoria verkon ja internetin käyttäjinä. Tutkimusraporttini noudattaa perinteistä jäsenystä. Johdannon jälkeen luvussa kaksi pohdin alkoholinkäyttöä ja vanhemmuutta. Luvussa kolme käsittelem lasten ja nuorten osallisuutta tutkimuksessa ja lapsia ja nuoria tietotekniikan käyttäjinä. Luvussa neljä esittelen tutkimukseni toteutusta narratiivisen lähestymistavan ja tutkimusaineiston pohjalta. Lisäksi pohdin tutkimuksen tekoa eettisestä näkökulmasta. Luvussa viisi esittelen aineistonanalyysin pohjalta muodostetut viisi tarinatyyppeä. Päätän tutkimusraporttini johtopäätöksiin ja pohdintaan tutkimukseni toteutuksesta.

2 ALKOHOLINKÄYTTÖ LAPSIPERHEESSÄ

2.1 Suomalaisen alkoholinkäyttö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee päihteeksi alkoholin, korvikkeet, liuottimet, lääkeaineet ja huumausaineet. Alkoholijuomalla THL tarkoittaa nautittavaksi tarkoitettua juomaa, jonka alkoholipitoisuus on yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia.

1960-luvun lopulla Euroopan viinimaat olivat alkoholinkulutuksen kärkimaita. Ranskassa 1960-luvulla kulutettiin 18 litraa alkoholia asukasta kohti. Keski-Euroopan olutmaissa, kuten Saksassa ja Itävallassa, alkoholinkulutus oli tuolloin noin kymmenen litraa asukasta kohti. Euroopassa alkoholinkulutus jatkoi kasvuaan 1970-luvun puoleenväliin saakka, mutta tämän jälkeen on pysynyt lähes ennallaan. Pohjoismaissa, Irlannissa ja Iso-Britanniassa alkoholinkulutus on sen sijaan kasvanut 1970-luvun jälkeen. (Karlsson & Österberg 2010, 13-26.)

Vuonna 1968 alkoholinkulutus Suomessa oli noin kolme litraa sataprosenttista alkoholia asukasta kohden. Tämän jälkeen alkoholinkulutus kasvoi voimakkaasti 1970-luvun puoleenväliin, jolloin alkoholinkulutus oli noin 6-7 litraa asukasta kohti. 1980-luvun puoleenväliin kulutuksen kasvutahti pysyi tasaisena. Tämän jälkeen alkoholinkulutus Suomessa on kasvanut tasaisesti, lukuun ottamatta laman vuosia, jolloin alkoholinkulutus hieman laski. 1990-luvun alussa tapahtui muutos, jossa keskioluen suosio ohitti väkevien juomien kulutuksen. Lamavuosien jälkeen keskioluen, viinien, siidereiden ja long drink –juomien kulutus on ollut kasvussa, mutta vahvan oluen kulutus on ollut laskeutuinen. Vuonna 2004 väkevien alkoholijuomien kulutus hypähti veronalennuksen seurauksena, mutta on sittemmin tasaantunut. Vuonna 2009 alkoholinkulutus on yli 10 litraa sataprosenttista alkoholia asukasta kohti, josta lähes 43 prosenttia juodaan keskioluenä ja 26 prosenttia väkevinä alkoholijuomina. Euroopan tasolla tarkasteltuna alkoholinkulutuksen kärkimaita vuonna 2009 ovat Tšekki, Unkari, Slovenia ja Romania. Suomea enemmän alkoholia kulutetaan muutamassa Etelä-Euroopan viinimassa sekä useimmissa Keski-Euroopan olutmaissa. Pohjoismaiden vertailussa vuonna 2008 Suomi on alkoholinkulutuksen kärkimä yhdessä Tanskan kanssa. Alkoholinkulutuksen kasvun kehitystä seurattaessa on otettu huomioon sekä tilastoitu alkoholinkulutus sekä tilastoitamaton kulutus, joka koskee lähinnä ulkomailta tuotua ja nautittua alkoholia. (Emt., 2010.)

1960-luvulla alkoholinkäyttöön keskittyi lähinnä miehet. Raittiiden naisten osuus oli 40 prosenttia, kun taas miehistä yli vuoden raittiina oli ollut kaiken kaikkiaan 12 prosenttia. Vuoteen 2008 mennessä raittiiden miesten osuus oli laskenut vain muutaman prosentin, kun taas raittiiden naisten osuus oli laskenut kymmenen prosentin tasolle. 2000-luvulla yhä suurempi osuus väestöstä, miehistä sekä naisista, käyttää alkoholia. (Mäkelä & Mustonen & Huhtanen 2010, 39-54.)

Miehillä alkoholin käyttökertojen keskimääräinen lukumäärä 1,7-kertaistui vuosien 1968 ja 2008 välillä. Naisten alkoholin käyttökertojen lukumäärä yli kolminkertaistui kyseisten vuosien välillä. Vähintään viikoittainen alkoholinkäyttö on lisääntynyt huomattavasti sekä miehillä että naisilla. (Emt., 44.) Vuoden 2008 juomatapatutkimuksen mukaan alkoholia eniten käyttävät 30-49-vuotiaat, joista 93 prosenttia oli käyttänyt alkoholia viimeisen vuoden aikana (Mäkelä & Mustonen & Huhtanen 2009).

Sekä naisilla että miehillä on lisääntynyt alkoholin pienkäyttökertojen eli 1-4 alkoholiannoksen käyttökertojen määrä. Naisilla alkoholin pienkäyttökertojen määrä on kuitenkin suhteellisesti lisääntynyt huomattavasti enemmän. Naisilla on suhteellinen kasvu suurempaa myös 5-7 alkoholiannoksen käyttömäärän lisääntymisessä, sekä suurten käyttökertojen (8+ annosta) määrässä. Alkoholin käyttökerroissa lukumäärällisesti miesten käyttökerrat ovat naisia suuremmat. Myös käytetyt alkoholilitrat ovat miehillä suuremmat. Näin ollen myös alkoholin käytöstä aiheutuvat haitat ovat miehillä lisääntyneet naisia enemmän. (Mäkelä ym. 2010, 53.)

Sairaaloissa ja terveystieteiden vuodeosastolla kirjattiin yli 22 000 alkoholinkäyttöön liittyvää hoitojaksoa vuonna 2010. Yleisin työikäisten naisten ja miesten kuolinsyy on alkoholin käyttöön liittyvät sairaudet ja alkoholimyrkytykset. A-klinikoilla kävi 2010 yli 44 000 asiakasta. Suomessa alkoholinkulutus jakautuu siten, että eniten alkoholia käytetään Lapissa, jossa keskikulutus on 10,86 litraa asukasta kohti ja Etelä-Savossa, jossa kulutus on 9,49 litraa/asukas. Alkoholinkulutus on pienintä Ahvenanmaalla, jossa kulutus on 5,72 litraa/asukas ja Pohjanmaalla, jossa kulutus on 5,82 litraa asukasta kohti. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2011.)

Suurin osa alkoholista juodaan joulukuussa, tammikuussa alkoholia käytetään vähiten. Alkoholin myynti kasvaa juhlapyhien ja lomakauden aikana. Juhannus on joulun jälkeen alkoholin myynnissä vilkkainta aikaa. Naisten ja miesten alkoholinkäyttö poikkeaa toisistaan siten, että naisilla se painot-

tuu selvemmin loppuviikkoon. Vanhimpien miesten ikäryhmässä alkoholinkäyttö on lisääntynyt myös arkiviikon alkupäiville. (Mustonen & Metso & Mäkelä 2010, 55-69.)

Juomatapatutkimuksen 2008 mukaan kotiympäristöllä on vahva asema alkoholinkäytön ympäristönä. Viikon alkoholinkäyttökerroista 78 prosenttia tapahtuu kotona (Mustonen ym. 2010). Näin ollen myös alkoholinkäyttöä tapahtuu myös lasten ja nuorten läsnä ollessa. Pariskuntien keskinäiset juomiskerrat ovat lisääntyneet huomattavasti viime vuosikymmeninä ja alkoholinkäytöstä on tullut osa miesten ja naisten yhteistä elämänpiiriä (Mustonen & Österberg 2010). Voidaan siis todeta, että alkoholinkäyttö on vuosien myötä lisääntynyt. Alkoholinkäytön muutokset ovat vuosien saatossa tuoneet alkoholin osaksi loma-aikoja, juhlapyyhiä, mutta myös tavallisia viikonloppuja ja myös osaksi arkea. Alkoholinkäyttö on tullut osaksi kotia. Naisten alkoholinkäytön lisääntyä siitä on tullut myös osa pariskuntien yhteistä elämää. Kaikki nämä ympäristöt ja tekijät ovat merkittävä osa lasten ja nuorten elämää. Seuraavaksi käsittelemme tarkemmin vanhempien alkoholinkäyttöä.

2.2 Lapset ja vanhemman haitallinen alkoholikäyttö

Pienten lasten äitien ja isien raittius poikkeaa toisistaan siten, että pienten lasten äidit ovat useammin raittiita verrattuna kouluikäisten lasten äiteihin. Miehistä vähiten raittiita on niissä miehistä, joilla on pieniä lapsia. Kaiken kaikkiaan miehet ja naiset, joilla on lapsia, juovat vähemmän kuin ne, joilla ei ole lapsia. Vuoden 2008 juomatapatutkimuksen mukaan joka kymmenellä alkoholin käyttökerralla on mukana alle 15-vuotiaita lapsia. Naisten juomiskerroilla lapsia oli mukana 15 prosentissa, miesten alkoholinkäyttökerta tilanteissa lapsia oli mukana yhdeksässä prosentissa. Näistä alkoholinkäyttökerroista lähes joka kymmenennen aikuisen veren alkoholipitoisuus ylitti yhden promillen rajan. Useimmiten alkoholia käytettiin kotona lasten ollessa mukana alkoholinkäyttötilanteissa. (Raitasalo 2010, 167-176.) Lasinen lapsuus – kyselyssä vuonna 2009 kartoitettiin yhteensä 1209 henkilöltä lapsuudenkodissa koettua liiallista päihteidenkäyttöä. Vastaajista 23 % on kokenut vanhempiensa haitallista päihteidenkäyttöä lapsuudessa. (Roine 2009.) On arvioitu, että joka kymmenes lapsi kärsii vanhempien liiallisesta alkoholinkäytöstä (Peltoniemi 2005) ja jopa kolmannes pienten lasten isistä on alkoholin riskikäyttäjä (Halme 2009). Tämän valossa vanhempien alkoholinkäyttö näyttää koskettavan kaikenikäisiä suomalaisia lapsia ja nuoria.

Puhuttaessa vanhempien päihdeongelmasta tarkoitetaan usein äidin päihdeongelmaa ja vanhemmuudellakin tarkoitetaan äitiyttä enemmän kuin isyyttä. Ammatillinen ja tieteellinen keskustelu päihdeongelmaisesta perheestä kohdistuu usein äiti-lapsi – pariin. Toisaalta taas perinteinen alkoholo-

litutkimus keskittyy mieheen ja hänen alkoholin käyttöön, eikä lapsista puhuta miesten alkoholin-käytön yhteydessä. (Nätkin 2006, 5-9.) Vaikka vanhempien alkoholin-käytön ongelmat koskettavat suurta joukkoa lapsista ja nuorista, heidän kokemuksensa näyttävät jäävän jalkoihin alkoholitutki-muksen ja keskustelun keskittyessä aikuisiin (Itäpuisto 2005, 11). Lapsi voidaan nähdä alkoholis-min surullisimpana uhrina, joka ei näy edes läheisiä käsittelevässä alkoholitutkimuksessa (Hemáni-us 2003).

Hänninen (2004) toteaa, ettei ole olemassa yksiselitteistä tapaa määritellä sitä, milloin päihteiden-käyttö on ongelmallista. Läheiset saattavat kärsiä vähäisestäkin päihteiden käytöstä. Yksi määritel-mä päihdeongelmalle on, kun se tuottaa kärsimystä läheisille. (Hänninen 2004, 105.) Vanhemman ja lapsen käsitys alkoholin-käytön ongelmallisuudesta voi poiketa toisistaan hyvinkin paljon. Van-hempien mielestä alkoholin-käyttö voi olla normaalia, kun taas lapselle se näyttäytyy ongelmalliselta (Itäpuisto 2005, 71). Lapsen kokemus tapahtuneesta voi poiketa aikuisen kokemuksesta. On todettu myös lapsen kokemuksen perheväkivallasta olevan erilainen verrattuna vanhempien näkemykseen tilanteesta (Eskonen 200, 37). Kokemus voidaankin nähdä olevan jotakin omaa ja henkilökohtaista, johon muilla ei ole oikeutta, mutta kuitenkin sen voidaan nähdä olevan myös suhteessa kulttuurin jäsenenä omaksumiimme ajattelutapoihin, käsityksiin ja odotuksiin. (Jähi 2004, 58). Näin ollen voi-daan todeta lapsen kokemuksen voivan poiketa aikuisen kokemuksesta. Tämän vuoksi häneltä voi-daan saada arvokasta tietoa vanhempien alkoholin-käytöstä.

Leena Valkonen (2006) on väitöskirjassaan tutkinut viides- ja kuudesluokkalaisten lapsien käsityk-siä hyvästä vanhemmasta. Valkonen rakentaa lasten käsityksistä kuvauskategorioita, joiden mukaan hyvä vanhempi pitää lasta tärkeänä, pitää lapsesta huolta, on kiva, rajoittaa ja kasvattaa ja elää ihmi-siksi. Lapset kirjoittivat myös toivovansa, etteivät vanhemmat juo tai polta. Toisaalta juhlissa tapah-tuvaa juomista pidettiin lievempänä vaihtoehtona. Valkonen kirjoittaa, että kirjoitelmissa todettiin usein myös, ettei alkoholia käyttävä vanhempi pysty huolehtimaan lapsistaan ja että viinan takia lapset saattavat jäädä heitteille. Lasten oman vanhemmuusmäärittelyn perusteella vanhemman alko-holin-käyttö näyttää olevan riski vanhemmuudelle. (Valkonen 2006, 52.) Lasten silmissä hyvä van-hemmuus ja alkoholin-käyttö voivat olla siis ristiriidassa keskenään vaikka ajoittainen alkoholin-käyttö voidaan helpommin hyväksyä.

Winnicottin (1957) mukaan äitiystilaksi tai äidilliseksi herkistymiseksi nimitetään synnytyksen lä-hettyville sijoittuvaa aikaa, jossa äidin ajatuksissa ja mielessä etusijalla ovat vauva ja vanhemmuus

(Winnicott 1957; ref. Pajulo & Kalland 2006, 2603–11). Mielikuvien avulla voidaan kuvitella millaista elämä on vauvan kanssa ja vanhempana. Päihteitä käyttävillä äideillä ajatukset täyttyvät tulevan vauvan sijasta kuitenkin päihteillä ja mielikuvat vauvasta ovat hämärät. Päihteitä ajattelemalla viedään se ajatus- ja mielihyvätila, joka kuuluisi vauvan tuloon valmistautumiselle. (Pajulo & Kalland 2006, 2603–11.) Siis valmistautuminen vanhemmuuteen ei onnistu, jos ajatukset ovat toisaalla. Päihteiden käytöstä seuraava mielihyvä nousee vauvan ja tämän odottamisen edelle. Päihteidenkäytöllä voi olla myös suoria ja välittömiä vaikutuksia vanhemmuuteen. Päihtymyksen ja somaattisen terveydentilan vuoksi äiti voi reagoida lapseen epäjohdonmukaisesti tai vähätellen. Myös retkahdukset ja kotoa poissaolot hoitojaksojen vuoksi vaikuttavat perheen arkeen. (Savonlahti & Pajulo 2001, 135- 144.) Voidaan siis myös ajatella vanhemman lapsen hoitamisen ja huolenpidon olevan puutteellista, mikäli vanhemman ajatukset täyttyvät päihteidenkäytöstä.

Vuonna 2004 tuotetussa Lasinen lapsuus -kyselyssä kysyttiin haitoista, joita vanhemman liiallinen päihteidenkäyttö on tuonut. Yli 70 % vastaajista on kokenut riitojen todistajaksi joutumisen liiallisen päihteidenkäytön tuomana haittana. Turvattomuus ja mielipahan aiheutuminen lapselle ovat myös kyselyn perusteella liiallisen päihteidenkäytön tuomia haittoja. (Roine 2009.) Lasinen Lapsuus- kyselyn vastaajista 18 % on joutunut pahoinpitelyn ja väkivallan kohteeksi (Peltoniemi 2005).

A-klinikkasäätiön Nuorten kysely 2011 mukaan suurin osa (82 %) hyväksyy aikuiselta kohtuullisen alkoholinkäytön, mutta samansuuruinen osuus nuorista kokee, ettei humalajuominen kuulu kotiin. Suurimmaksi osaksi vanhempien alkoholinkäyttö aiheuttaa nuorelle häpeän, inhon ja pelon tunteita. Tyttöjen ja poikien kokemus eroaa toisistaan siten, että tytöt kuvaavat enemmän näitä tunteita kuin pojat. Pojat kuvaavat tyttöjä enemmän tylsistymisen ja jännittävän vaihtelun tunteita. Vanhemman alkoholinkäytön haitoiksi kuvattiin kyselyn mukaan perheriidat, häpeä vanhemmista ja ahdistus.

Itäpuisto (2005) toteaa, että ulkomaalaisissa tutkimuksissa on yksiselitteisesti todettu vanhempien alkoholinkäytön aiheuttavan lapsille monenlaisia vakavia ongelmia (ks. esim. Velleman 1990; 2003). Hän jatkaa riittämättömän huolenpidon oman aineistonsa perusteella nousevan yhdeksi alkoholiongelmaisten vanhempien keskeiseksi piirteeksi. Itäpuiston aineistossa on myös paljon fyysisen, henkisen ja sosiaalisen väkivallan kuvauksia. Lapsuudessa käytetään monia keinoja, joilla suojellaan itseä ja muita ihmisiä vanhempien alkoholiongelmien haitoilta. Aineistossa kerrotaan myös lasten joutuneen hoitamaan paljon perheen asioita. Itäpuisto toteaa, että lapsen oma toiminta voi

jopa olla merkittävä asia läheisen alkoholiongelman tuomien haittojen vähentämisessä. Lapset hoitavat asioita ja ottavat vastuuta, joka kuuluu aikuiselle. (Itäpuisto 2005.)

Vanhempien alkoholinkäytöllä näyttää siis olevan vaikutusta lapsiin ja nuoriin. Vaikutukset lapsiin ja nuoriin voivat olla sekä välittömiä että mahdollisesti myöhemmin ilmeneviä. Päihdeongelmaisten lapset kokevat riitaa ja mahdollisesti perheen sisäistä väkivaltaa ja näin ollen ovat suuremmassa riskissä reagoida tunne-elämän häiriöillä, koulunkäynti- ja oppimisvaikeuksilla tilanteeseen. Päihdeongelmaisessa perheessä elävät nuoret ovat suuremmassa vaarassa aloittaa alkoholinkäytön liian nuorena, osallistua rikolliseen toimintaan tai kokeilla huumeita. (Velleman 2003, 103–112.) Toisaalta Itäpuisto (2005, 29) toteaa, että erilaiset ongelmat liittyvät toisiinsa monimutkaisilla tavoilla ja on olemassa erilaisia mekanismeja, joilla ongelmat siirtyvät sukupolvelta toiselle. Tällä hän tarkoittaa sitä, ettei alkoholismi yksiselitteisesti periydy vanhemmalta lapselle, mutta hän myöntää, että ongelmat saattavat kasautua samoille ihmisille.

Ruisniemi (2006) toteaa vanhemmuuden näyttäytyvän merkittävänä tekijänä riippuvuudesta toipumiselle. Vanhempien suhde lapsiin on tärkeä ja sen voidaan ajatella toimivan voimavarana taisteltaessa riippuvuutta ja päihdeongelmaa vastaan. Ruisniemi peräänkuuluttaa vanhemmuuden huomioon ottamista päihdetyössä ja toteaa vanhemmuuden olevan merkittävä osa toipumisprosessia. Kuitenkin joskus voi olla myös lapsen edun mukaista että hän perhekuntoutuksen sijaan on kuntoutuksen ajan erossa vanhemmistaan. (Ruisniemi 2006.) Näin ollen voidaankin ajatella, että ohjaamalla ja tukemalla äidin ajatuksia vauvan syntymän tai hoitamisen suuntaan, voidaan edesauttaa äiti-lapsi vuorovaikutussuhteen syntymistä ja kehittymistä sekä samalla helpottaa myös äidin päihteiden käytön lopettamista. Vanhemman alkoholinkäytöllä on siis vaikutusta lapseen ja nuoreen. Voidaan ajatella myös lapsella ja nuorella olevan vaikutusta vanhemman alkoholinkäytön lopettamiseen. Voidaan siis todeta, ettei vanhemman alkoholinkäyttö ei ole yksin vain hänen oma asiansa vaan vaikuttaa koko perheeseen.

Tutkimuskirjallisuutta lukiessani sopivaan perheellisen vanhemman alkoholinkäyttöä kuvaavaan käsitteeseen päätyminen on ollut haasteellista. Päihdeäiti ja päihdeperhe käsitettä kritisoidaan sen mahdollisen leimaavuuden ja todellisuuden tuottamisen perusteella (Nätkin, 2006, 6). Peltoniemi (2005, 168) käyttää päihdeperheen sijasta alkoholiperheen käsitettä. Tutkielmani teon alkuvaiheessa käytin käsitettä vanhempien päihdeongelma, mutta aineistosta kävi ilmi, että päihde, jota nuoren vanhemmat käyttävät on yksiselitteisesti alkoholi. Näin ollen puhun tutkimuksessani alkoholia käyt-

tävistä vanhemmista ja alkoholiongelmasta, koska lapset ja nuoret itse määrittelevät vanhempiensa päihteidenkäytön olevan heidän kannaltaan haitallista alkoholinkäyttöä. En kuitenkaan päätenyt käyttämään käsitettä alkoholiperhe, koska tutkimuksessani määritelmä vanhemman alkoholinkäytön haitallisuudesta on tehnyt lapsi tai nuori itse kirjoittaessaan verkkosivustolle.

2.3 Vanhempien alkoholinkäyttö tutkimusten valossa

Alkoholinkäyttö ja sen muodostuminen ongelmaksi on monitieteinen kiinnostuksen kohde. Lääketieteessä alkoholinkäyttöä lähestytään erilaisesta näkökulmasta kuin esimerkiksi sosiaalitieteissä. Alkoholiongelmaisten perheisiin kohdistuvista tutkimuksista voidaan huomata, että useimmiten niissä on keskitytty alkoholiongelmaisiin miehiin ja heidän puolisoihinsa (Holmila 2003, 81). Lapsuuden kokemukset jäävät varjoon alkoholista käytävissä keskusteluissa ja alkoholitutkimuksessa, koska aikuisten ongelmat ovat yleensä näkyvämpiä ja kuuluvampia. Aiheen näkymättömyyttä on kummasteltu, koska Suomessa on kymmeniätuhansia lapsia, jotka kärsivät vanhempien alkoholinkäytöstä. Hän toteaa Suomessa olevan vähän tutkimusta, joka käsittelee vanhempien alkoholiongelmaista kärsiviä lapsia. Itäpuisto toteaaakin alkoholiongelmaisten vanhempien lasten olevan kaikista unohdetuin ulottuvuus alkoholitutkimuksessa. (Itäpuisto 2005, 11-21.) Yhtenä tutkielmani tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten näkyvyyttä päihdetutkimuksessa.

Itäpuisto (2005) jakaa englanninkielisen ulkomaisen tutkimuksen alkoholitiperheen tutkimukseen, alkoholismien periytyvyyteen ja alkoholiongelmaisten vanhempien lasten psyykkisiin ja sosiaalisiin häiriöihin keskittyvään tutkimukseen sekä lapsuuden riskeihin ja suojaaviin tekijöihin. Englanninkielisessä tutkimuksessa on tarkasteltu vanhemman alkoholinkäytön vaikutusta lapsuuteen ja lapsen ja vanhempien välisiin suhteisiin (ks. Schäfer 2011). Englanninkielisestä tutkimuksesta löytyy tutkimuksia, joissa nuoret ovat olleet tutkimuksen kohteena. Velleman & Orford (1990) haastattelivat 16-35-vuotiaita nuoria, jotka elivät alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa. Tarkoituksena oli selvittää nuorten omaa alkoholin ja huumeidenkäyttöä aikuisuudessa vertailuryhmään verrattuna. Alle 20-vuotiaiden osuus tutkimuksessa oli 22,5 prosenttia. Osa nuorimmista haastateltavista asui vielä kotona haastatteluiden aikaan. Tutkijat toteavat, ettei tämän hetkessä alkoholikulutuksessa ollut suuria eroja nuorten ja vertailuryhmän välillä, ei myöskään huumeidenkäytön osalla. Kuitenkin osalla alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa elävistä nuorista alkoholinkulutus voitiin luokitella riskikulutukseksi. Nämä nuoret aloittivat oman alkoholinkäytön nuorempana kuin vertailuryhmän nuoret ja käyttivät sitä suurempia määriä. (Emt., 1990.) Vanhemman alkoholinkäytön vaiku-

tukset nuoriin ovat kuitenkin vaikeasti todennettavissa. Aina täytyy muistaa, että osa nuorista selviytyy paremmin kuin toiset. Tästä huolimatta on perusteltua olla huolissaan nuorista, joiden vanhemmat käyttävät runsaasti alkoholia. Vaikka suora yhteys vanhempien päihteidenkäytöllä lapsuuteen on vaikeammin todennettavissa, voidaan tutkimusten perusteella kuitenkin todeta vanhempien päihteidenkäytön aiheuttavan suurentunutta alttiutta haitallisiin lapsuuden kokemuksiin. Perheen päihteidenkäyttö altistaa lasta arkielämän kaaottisuudelle ja lapsen heitteillejättöön. (Dube & Kumpp. 2001, 1627-1640; Holmila ym. 2008.)

Itäpuisto kirjoittaa suomalaisen ja englanninkielisen alkoholiongelmaisten vanhempien lasten tutkimuksen eroavan toisistaan merkittävästi sen suhteen, että Suomessa lapsia on tutkittu osana muita läheisryhmiä. Itäpuisto kutsuu tätä ”läheisnäkökulmaksi”. Englanninkielisessä tutkimuksessa alkoholiongelmaisten vanhempien lasten tutkimuksessa ”läheisnäkökulma” on vähäisempää, koska englanninkieliset tutkimukset painottuvat psykologisiin tutkimuksiin. (Itäpuisto 2005, 21.)

Suomalaista tutkimusta alkoholiongelmaisten vanhempien lapsista on melko vähän. Merkittävin aihealueen tutkimus on Maritta Itäpuiston (2005) väitöskirja Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. Itäpuisto tutki, millaisia lapsuudenkokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eläneillä lapsilla on. Tämän lisäksi hän etsi tutkimuksellaan tietoa lapsuudessa tapahtuvasta selviytymisestä ja toiminnasta. Hän aineistonaan oli omakohtaisista kokemuksista kertovien lapsuudessa alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eläneiden aikuisten kirjoituksia ja haastatteluita. Tutkimuksen perusteella lasten ja nuorten käsitykset vanhemman alkoholiongelmasta voivat poiketa vanhemman omasta käsityksestä siitä, kenellä alkoholiongelma on. Vanhemmat useimmiten määrittelevät oman alkoholinkäyttönsä normaaliksi, kun taas lapset kokevat vanhemman vähäisemmänkin alkoholinkäytön ongelmallisena. Vanhemman alkoholinkäytössä humalatila näyttäytyy lapselle ongelmallisena. Lisäksi väkivalta on kietoutunut usein alkoholinkäyttöön. (Itäpuisto 2005.)

Suomalaista väitöskirjatutkimusta löytyy sikiöaikaisen päihteille altistuneiden lasten kasvuympäristöstä ja kehityksestä, jossa on todettu biologisessa perheessä eläneiden lasten lapsuuteen kuuluneen hoidon laiminlyöntiä, väkivaltaisuutta, terveysongelmia, rikollisuutta, työttömyyttä ja vanhempien kuolemaa. Lapsista vähiten oireilivat, ne jotka oli sijoitettu suoraan synnytyslaitokselta. (Koponen 2006.)

Väitöskirjatutkimuksessa on tarkasteltu lisäksi alkoholismia sairautena ja siitä toipumista äitien näkökulmasta (ks. Törmä 2011). Suomalaisen isän arkielämää tarkastelevassa väitöstyössä sivuttiin leikki-ikäisten lasten isien alkoholinkäyttöä. Tutkimuksen mukaan yli kolmannes leikki-ikäisten lasten isistä käytti alkoholia runsaasti. (Halme 2009.) Tutkimuksen kohteena on ollut myös alkoholiongelmaisten isien suhde poikaansa alkoholia ongelmallisesti käyttävien isien ja poikien suhdetta tutkittaessa on havaittu, että käsitys isän isyydestä vaihtelee kelvollisesta olemattomaan ja vahingoittavaan (ks. Pirskanen 2011).

Vuoden 2008 juomatapatutkimuksessa on selvitetty asenteita lasten seurassa tapahtuvaa alkoholinkäyttöä kohtaan. Lähes kaikki vastaajista ja etenkin pienten lasten vanhemmat olivat sitä mieltä, ettei lasten läsnä ollessa saisi juoda itseään humalaan. Kuitenkin yli kolmasosa vastaajista hyväksyi humaltumisen lasten läsnä ollessa, mikäli seurueessa oli selvä aikuinen, joka huolehtii lapsista. (Raitasalo 2010, 167-176.)

Päihdeperheet tai alkoholia käyttävät vanhemmat ovat olleet jonkin verran pro gradujen tutkimuskohteena. On tutkittu päihderippuvaisten äitien kulttuurista jäsentymistä (ks. Juttula 2004) sekä päihdeperheen lapsen turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksia (ks. Heikkilä 2005). Keskinen (2005) on pro gradu – tutkielmassaan tutkinut Huoltaja-/Sosiaaliturva lehden avulla alkoholiperheestä rakentuvaa kuvaa. Tutkimustulosten mukaan alkoholiperheen kuva on muuttunut 1960-luvun ja 2000-luvun välillä merkittävästi. Artikkeleissa vuosien aikana miehen alkoholiongelman rinnalle on noussut ensin äidin rooli miehen roolin jäädessä taustalle ja vähitellen 2000-luvulla näkyy myös lapsen mukaan tulo alkoholiperheeseen. Kallio Saila (2007) on tutkinut pro gradu –työssään lapsen huomioon ottamista päihdetyön erityispalveluissa. Tuloksena hän toteaa lapsen aseman ja perhekeskeisen näkökulman vahvistuneen viime vuosien aikana.

Emilia Pakkanen (2009) on tehnyt Metropolia Ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyön lasten kokemuksesta vanhempien haitallisesta päihteidenkäytöstä. Hän on käyttänyt aineistonaan Varjomaailma-verkkopalvelussa tuotettuja tarinoita ajalla 4/2008-4/2009. Tutkimusmenetelmänä hänen tutkimuksessa on käytetty narratiivista analyysia ja analyysimenetelmänä teemoittelua. Hänellä on ollut tarkoituksena tutkia, millaisia haittoja lapset kokevat vanhempien päihteiden käytöstä ja miten he jäsentävät vanhempien päihteiden käytön ongelmallisuutta. Pakkasella on ollut myös tavoitteena selvittää, miten lapsi kokee avun hakemisen.

Emilia Pakkasen tutkimus liittyy osittain oman tutkimukseni kanssa ja mietinkin voinko jatkaa tutkimukseni tekoa tällä aiheella, kun löysin oman aiheeni kanssa lähekkäisen tutkimuksen. Oman tutkimuskysymyksen tarkennettua huomasin kuitenkin, tutkielmien painottuvan eritavoin. Tutkimukset eroavat analyysimenetelmän osalta siten, että omassa tutkimuksessani käytän myös analyysimenetelmänä narratiivista analyysia. Vanhempien alkoholinkäytön jäsentymisen lisäksi tutkin nuorten tunteita vanhempien alkoholinkäytön yhteydessä. Tutkimusten lähekkäisyydestä huolimatta, uskon oman pro gradu-tutkielman tuovan uutta tietoa lasten ja nuorten elämästä päihteitä käyttävien vanhempien kanssa

3 LAPSET JA NUORET TUTKIMUKSEN OSAPUOLINA

3.1 Lapset ja nuoret tutkimuksen keskiössä

Lapsen ja nuoren äänen esiin nostaminen on yksi tutkimukseni tavoitteista. Kuten aikaisemmin on todettu, lapsen näkökulma alkoholitutkimuksessa on ollut vähäinen (Itäpuisto 2005). Myös muussa laadullisessa tutkimuksessa lapsien osuus tutkimuksen pääasiallisena osapuolena on ollut vähäistä. Pääasiassa lapsia koskevaa tietoa on kerätty aikuisilta ja lapset on nähty tutkimuksessa passiivisina kohteina oman elämänsä aktiivisen asiantuntijuuden sijaan. (Ritala-Koskinen 2001, 145.) Lasten toiseus tutkimuksessa on liittynyt siihen, ettei lapsen näkökulmaa asioihin ole pidetty merkittävänä. Lisäksi lapsilta tutkimukseen saatu tieto voidaan helposti kyseenalaistaa esimerkiksi jos se poikkeaa aikuisilta saadusta tiedosta. (Eskonen 2005, 35.)

Ritala-koskinen (2001, 145) kirjoittaa lapsitutkimuksen ongelmista erityisesti haastattelututkimuksessa. Lasten haastatteluissa voidaan pohtia, mikä on lapsilta saadun tiedon luotettavuus ja sitä pystyvätkö lapset erottamaan mikä on totta ja mikä mielikuvitusta. Yleensä on haastateltu lasten vanhempia, koska lapsia ei ole nähty oman elämänsä aktiivisina asiantuntijoina. Lasten kohdalla oikeampaa totuutta etsitään muualta kuin lapsilta itseltään. Toisaalta voidaan myös kyseenalaistaa aikuisen tuottaman tiedon luotettavuus, koska aikuinen voi kertomuksessaan tietoisesti muuttaa todellisuutta. Toisena lasten tutkimuksen haasteena voidaan nähdä olevan lasten kyky tuottaa oikeaa tietoa, jolloin asia liitetään usein lapsen kehitystasoon. Sosiologinen lapsitutkimus ei ole kiinnostunut lasten kertomusten totuudenmukaisuudesta vaan siitä mitä lapset kertovat. (Ritala-Koskinen 2001.)

Turtiainen kirjoittaa, että lapsen kuulemisessa aikuisen tulee omaksua uudenlainen ajattelu- ja toimintatapa. Lapsen kuulemiselle tulee herkistyä. Hän ymmärtää lapsen kuulemisen siten, ettei lapsen ajatuksia arvioida, ohjata tai manipuloida. Lapsia kuulemalla voidaan kurkistaa lapsen maailmaa ja yrittää ymmärtää sitä, mutta tutkija on aikuinen ja tekee tulkintoja ”aikuislähtöisesti”. (Turtiainen 2001, 170–180.) Lasta kuunnellessa tutkija kuitenkin rakentaa tieteellisen tiedon aikuisnäkökulmasta (Strandell 1992, 23-24). Näin ollen täydellisen lapsen näkökulman saavuttaminen lienee mahdotonta. Lapsitutkimus pitää lasta aktiivisena toimijana ja oman elämän asiantuntijana, joka tekee lapsista myös tärkeitä tiedon tuottajia tutkimukselle (Emt., 1992). Lapsen kokemuksia tutkimalla pyritään passiivisen uhrin näkökulman sijaan löytämään lapsen aktiivisen toiminnan ja järkevän tilan-

teisiin vaikuttamisen puoli (Itäpuisto 2005). Näen tämän olevan tärkeä lähtökohta tutkimuksessani, koska pyrin tavoittelemaan nuoren omaa ääntä.

Jähi (2004, 42) on tutkinut psyykkisesti sairaan vanhemman lapsia ja sitä millaisia kokemuksia lapsen kannalta liittyy vanhemman psyykkiseen sairauteen. Hän toteaa että, mikäli halutaan tukea psyykkisesti sairastuneiden vanhempien lasta, täytyy ymmärtää maailmaa, jossa lapset elävät, heidän toiveitaan, pelkojaan ja uskomuksiaan. Tämän vuoksi on perusteltua kuunnella mitä kerrottavaa lapsilla itsellään on.

Itäpuisto (2005, 62-63) on tutkinut aikuisia, jotka ovat eläneet lapsuuttaan alkoholiongelmaisen vanhemman kanssa. Hänen tutkimuksessa tutkittavat ovat selviytyneitä, eikä heillä itsellään ole päihdeongelmia. Lapsuuden sosiologian mukaan lapsuus nähdään kulttuurisena konstruktiona. Tämän vuoksi on mahdollista saada tietoa lapsuudesta myös aikuisten kertomana. Aikuisten lapsien vanhempien alkoholinkäyttöä tutkimiseen liittyy rajoituksia, mutta myös etuja. Itäpuiston mukaan on parempi käyttää aikuisilta saatavaa muisteloaineistoa niin kauan kuin lasten saaminen mukaan tutkimukseen edellyttää vanhemman jonkintasoista tietoisuutta tutkimuksesta ja tällöin myös alkoholiongelman tunnustamista, koska tämä voi rajoittaa tutkimushalukkuutta. Tästä huolimatta myös hän näkee sekä aikuisten että lasten informanttina toimimisen yhtä tärkeänä tutkimukselle ja molempien näkökulmien huomioimiselle vanhempien alkoholikäyttöä tutkittaessa. Jähi (2004) on tutkimuksessaan myös haastatellut aikuisia psyykkisesti sairaan vanhemman lapsia ja tutkinut heidän lapsuudenkokemuksiaan. Hän perustelee valintaansa uskomalla aikuisten olevan parempia informanteja tutkimuksensa kannalta, koska aikuisilla on välineitä analysoida ja pohtia kokemuksiaan ja niiden merkitystä elämälleen paremmin kuin lapsilla. Hän toteaa, että lapsia haastatteleamalla tutkimus olisi ollut yhtä perusteltu mutta erinäköinen. (Jähi 2004, 42-64.)

Inkeri Eskonen (2005) on tutkinut 4-9-vuotiaiden perheväkivaltaa kokeneiden lasten kokemuksia. Hän on tutkinut lasten kerrontaa, jonka hän ymmärtää laajasti. Kerronnalla hän tarkoittaa suoraa kerrontaa, mutta myös videoinnin välityksellä tulkittuja eleitä, liikkeitä ja piirustuksia. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana, joka voi toiminnallaan vaikuttaa siihen, mitä kertomistilanteissa tapahtuu. Tutkimustuloksissaan hän toteaa, että lapsen näkökulmasta tärkeät kysymykset voivat olla oleellisia kysymyksiä tarkasteltaessa asiaa aikuisten näkökulmasta. Pohtiessaan lapset käyttävät kenties erilaisia sanoja ja käsitteitä kuin aikuiset, mutta voivat omilla sanoillaan pohtia, kuinka tois-

ta ihmistä kohtaan käyttäytyään. Näin ollen on mahdollista saada tietoa lapsen kokemuksista ja käydä niistä keskustelua lapsen kanssa.

Omassa tutkielmassani näen tärkeäksi tutkia juuri lasten ja nuorten omia kertomuksia ja tarinoita, koska näin pääsen käsiksi lasten omiin tulkintoihin ja kokemuksiin siitä, millaista on elää perheessä, jossa alkoholinkäyttö varjostaa lapsen ja nuoren elämää tässä ja nyt. Näen lasten ja nuorten elämän tutkimisen tässä ja nyt olevan tärkeä osa lapsen ja nuoren ajatusmaailman ymmärtämisessä ja kokemusten esille nostamisessa. Oman tarinansa kirjoittava nuori on aktiivinen toimija, joka kirjoittamisellaan pohtii vanhempiensa haitallista alkoholinkäyttöä. En ole kiinnostunut siitä, ovatko tarinat tosia, vaan siitä, millaisia asioita tai tuntemuksia lapset ja nuoret tarinoissaan nostavat esille omasta elämästään. Kysymys siitä, onko tarina totta, ei ole olennaista. Tärkeämpää on sen tarkasteleminen, mitä lapset itse nostavat esille kirjoittaessaan tarinaa elämästään palstalle, jossa voi pohtia omia tuntemuksiaan ja huoliaan vanhempien päihteiden käytöstä. Valitsemani näkökulma ja aineistonkeruun tapa tuottaa myös haasteellisen eettisen pohdinnan tutkimukseni ympärille. Tähän palaan tarkemmin seuraavassa luvussa, jossa käsittelen myös tutkimuseettisiä kysymyksiä.

3.2 Lapset ja nuoret verkossa

Lasten ja nuorten median käyttötapoja mediaympäristön muutosta tutkittaessa on todettu, etteivät lapset ole vain median passiivisia käyttäjiä vaan aktiivisia sisältöjen luoja ja merkityksien tuottajia. Lapset ovat vuorovaikutusta tukevien teknologioiden käyttäjäryhmää ja omaksuvat uusia tapoja nopeasti. Sosiaalisen median muotojen käyttäminen lisääntyy vanhempien lasten keskuudessa ja on murrosikäisillä yleisempää, kun taas nuoremmilla lapsilla internetin käyttö painottuu pelaamiseen. Lapset ja nuoret ovat sosiaalisen median keskeistä käyttäjäryhmää. (Noppari & Uusitalo & Kupiainen & Luostarinen 2008, 89-98.)

Vuonna 2007 toteutettuun Lasten mediaympäristö muutoksessa -tutkimukseen osallistuneista 11-vuotiasta melkein 60 % oli tuottanut itse sisältöjä internetiin. Yli 14-vuotiasta yli 80 % oli tuottanut sisältöjä Internetiin. Nuorten mediamaailma näyttäytyy aktiivisena maailmana, jossa on paljon itse tekemistä jo nuorena. Lapsilla ja nuorilla on matalampi kynnyks tuottaa materiaalia internetiin kuin aikuisilla. Lapset ja nuoret julkaisevat tutkimuksen mukaan materiaalia internetissä saadakseen palautetta. Useimmiten palautetta toivotaan lähipiiriltä. Toisaalta internetissä nimettömänä kirjoittaminen on mahdollista. Nimettömyyden kautta mahdollistuu omien mielipiteiden vapaampi ilmaisu ja oman identiteetin muodostaminen, ilman pelkoa kavereiden tunnistamista. (Noppari ym. 2008,

Tietotekniikka tuo mukanaan myös uhkia, jotka yhtäläillä koskettavat niin aikuisia kuin lapsia ja nuoria. Nettiriippuvuus, aggressiivisuus, sosiaalisten taitojen ja lukutaidon rapautuminen, tunne-elämän köyhtyminen ja ”todellisuudesta” vieraantuminen voivat kohdata myös lasta Internetin käyttäjänä. Toisaalta tietotekniikan käytön voidaan nähdä tuovan uusia mahdollisuuksia lapselle oppimisen parissa, nopeuttaa kehitystä, kannustaa aktiivisuuteen ja osallistumiseen ja tasa-arvoistaa sosiaalisia suhteita. Lapsella voi olla ihmissuhteita, jotka toteutuvat vain virtuaalimaailmassa esimerkiksi internetin keskustelupalstalla. Virtuaalimaailmassa lapsi voi kokeilla itselleen erilaisia identiteettejä ja luoda suhteita, jotka eivät todellisessa maailmassa ole mahdollisia. Tällöin myös omaa ”todellista” identiteettiä voidaan rakentaa eritavoin. (Forsberg & Pösö 2001, 193-206.)

Verkkokeskusteluja on tutkittu pro gradu-tutkielmissa. Varjus (2008) on tarkastellut hyvän äitiyden käsitettä Vauva-lehden verkkokeskustelussa, jossa keskustelut saattoivat joskus johtaa sanalliseen sotaan. Räisänen (2006) on tutkielmassaan pohtinut sosiaalityöntekijöiden ammatillisten verkkokeskustelujen vuorovaikutusta, dialogia ja vuorovaikutukseen osallistumisen ja kirjoittamisen kysymyksiä. Hubara ja Pakkanen (2009) ovat tutkineet lasten ja nuorten vertaistukea verkossa. Heidän tutkimuksessa aineisto on kerätty Varjomaailma-verkkopalvelun keskusteluryhmän keskusteluista. Keskusteluryhmä toimi toimintakauden 2008–2009. Ryhmään ilmoittautui 12 nuorta, joista 5 käytti keskustelupalstaa aktiivisesti, lähes päivittäin. Ryhmäläisillä oli mahdollisuus tuoda esille omia keskustelun avauksia, mutta myös lastensuojelussa käytettäviä kysymyslomakkeita ja voimavarakartoituksia käytettiin keskustelujen pohjana. Suosituimmaksi viestiketjuksi nousi päiväkirjamerkintöjen viestiketju. Ryhmäläiset eivät kuitenkaan kommentoineet toisten päiväkirjamerkintöjä, mutta kävivät ahkerasti lukemassa niitä. Tärkeimmäksi asiaksi nousi luottamuksellisuus ja vertaistuki sitä kautta, että ryhmäläiset huomasivat myös muiden kokevan kotonaan samanlaisia ongelmia vanhempien alkoholinkäytöstä johtuen. Myös myöhemmin perustetussa toisessa ryhmässä koettiin vertaistuen, tuen, kannustuksen ja neuvojen merkitys. (Hubara & Pakkanen 2009, 60–71.)

Lapset ja nuoret käyttävät paljon internetiä ja tuottavat sinne sisältöjä. Omien tarinoiden kirjoittaminen verkkosivustolle ei tämän valossa näyttäydy harvinaiselta toiminnalta vaan internetin käyttäminen monenlaisessa tarkoituksessa on tyypillistä toimintaa lapsille ja nuorille.

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tutkimuksen tavoite

Pro gradu – tutkielmassani olen kiinnostunut nuorten tarinoista vanhemman alkoholinkäytöstä. Tutkielmani tavoitteena on selvittää millaisia tarinoita nuoret kirjoittavat elämästään läheisen tai vanhempien päihteidenkäytön varjostaessa heidän elämäänsä. Tutkimuskysymyksenä on *millaisena vanhempien alkoholinkäyttö näyttäytyy nuorten kirjoittamissa kertomuksissa*. Tarinat näyttivät sisältävän myös kuvauksia tunteista. Tämän vuoksi pääasiallisen tutkimuskysymyksen lisäksi selvittän, *millaisia tunteita kertomuksiin liitetään*. Pidän tärkeänä lähtökohtana tutkia lapsia ja nuoria ja haluan löytää tavan tuoda heidän oma äänensä paremmin kuuluville. Sosiaalityön pro gradu-tutkielman tavoitteena on lisäksi löytää puhetta tunteista ja tavoittaa nuorten ajatusmaailmaa kyseisessä elämäntilanteessa.

4.2 Narratiivinen analyysi

Tutkimusotteena tutkimuksessani hyödynnän narratiivista lähesytmistapaa. Narratiivisuuden voidaan ajatella olevan väljä viitekehys, ei tarkka metodi eikä koulukunta. Narratiiviselle tutkimukselle tyypillistä on huomion kiinnittäminen kertomuksiin todellisuuden ja tiedon tuottajana ja välittäjänä. (Heikkinen 2000, 47.) Heikkinen (2007, 144) kirjoittaa: ”Tulkitsemme maailmaa alati kehkeytyvänä kertomuksena, joka saa alkunsa ja liittyy aina uudelleen siihen kulttuuriseen kertomusvarantoon, jota kutsutaan tiedoksi. Samoin me ihmiset ymmärrämme itsemme kertomusten kautta – toisin sanoen rakennamme identiteettimme tarinoiden välityksellä, narratiivisesti.”

Vivien Burr määrittelee sosiaalisen konstruktivismin näkemykseksi, jossa ihmiset rakentuvat sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kielen prosessien kautta, ei sisäisten tai ulkoisten syiden määräämänä. Hän kirjoittaa ihmisillä olevan perustarpeen kertoa tarinoita itsestään, toisistaan ja maailman tapahtumista. Tarinoita kertomalla voimme valmistautua tulevaan tämän heijastuessa myös käyttäytymisessämme. (Burr 2004, 148, 163.) Konstruktivismin mukaan ihmiset rakentavat tietonsa ja identiteettinsä jatkuvasti muuttuvan ja kehittyvän kertomuksen avulla. (Heikkinen 2007, 144.)

Heikkinen jakaa narratiivisuuden neljään ulottuvuuteen. Konstruktivismi tutkimusotteena korostaa näkökulmaa, jossa uusi tieto muuttuu ja kehittyy jatkuvasti aiemman tiedon ollessa aina taustalla. Narratiivinen konstruktivismi näkee kertomuksen rakentuvan ja muuttavan muotoaan koko ajan. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa todellisuus rakentuu monin tavoin eikä ole vain yhtä todellisuutta. Narratiivinen tutkimus tavoittelee paikallista, henkilökohtaista ja subjektiivista tietoa ja näin ollen mahdollistaa tiedon moniäänisempänä ja kerroksellisempänä. (Heikkinen 2000, 50-51; Hatch ja Wisniewski 1995, 118.)

Narratiivisuudesta voidaan puhua myös kuvailtaessa tutkimuksessa käytetyn aineiston laatua. Narratiivista aineistoa voivat olla esimerkiksi haastattelut, päiväkirjat, elämäkerrat ja muut dokumentit. Yksinkertaisimmillaan se voi olla mitä tahansa kerrontaan perustuvaa aineistoa, mutta siltä voidaan vaatia myös kertomuksen tunnuspiirteitä. Tällöin tarinalla on alku, keskikohta ja loppu sekä juoni. (Heikkinen 2000, 51.) Hyvärinen (2006) mukaan kertomukseen tulee liittää yhteen vähintään kaksi tapahtumaa, jotta muutos, transformaatio ja prosessi voivat tapahtua. Narratiivisuus voidaan nähdä myös työvälteenä, kuten esimerkiksi psykoterapiassa, jossa tavoitteena on rakentaa uusi minäkertomus, jonka avulla päästään yli kriisistä tai katsotaan uudella tavalla tulevaisuuteen. Tällöin käytännöllisyys on ensiarvoisempaa kuin uuden tiedon tuottaminen. (Heikkinen 2000, 55.)

Narratiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu siihen, millä tavoin tarinoiden kautta ihminen antaa merkityksiä asioille. Parhaimpaan lopputulokseen päästään, kun työskennellään läheisesti tutkitavan kanssa ja pyritään saavuttamaan yhteinen ymmärrys, jossa kertoja antaa merkityksiä omalla äänellä. (Hatch & Wisniewski 1995, 113-117.) Tutkittavien kommentoinnissa voi kuitenkin olla ongelmana se, että usein tulokset saadaan myöhään ja yhteys tutkittaviin on jo katkennut (Sulkunen 1990, 275).

Hänninen (2000, 17) tutkii väitöskirjassaan tarinallisen ajattelun avulla, miten ihminen tulkitsee elämäänsä hyödyntäen kulttuurin tuomia tarinallisia malleja. Hän määrittelee tarinan merkityskokonaisuuden kautta. Tarinalla on ajallinen kokonaisuus, alku, keskikohta ja loppu, jossa keskeistä on juoni. Hännisen mukaan kertomus voi sisältää useampia tarinoita. Hyvärinen (2006) määrittelee kertomuksen yksinkertaisimmillaan muutoksen ja maailman kokemisen kautta. Kertomuksen voidaan ajatella sijoittuvan aina ihmisten välille. Kertomuksella voidaan tarkoittaa kattavaa elämäkerrtaa tai pienempiä kertomuksia elämän kokemuksissa.

Narratiivinen tutkimus voidaan jakaa narratiivien analyysiin ja narratiiviseen analyysiin. Narratiivien analyysi perustuu luokitteluun ja kategorioihin esimerkiksi tapaustyyppien, metaforien tai kategorioiden avulla. Narratiivien analyysissä aineisto on tarinallisessa muodossa, mutta itse analysointi voidaan toteuttaa laadullisen analyysin menetelmillä. Narratiivisuuden voidaan nähdä olevan myös analyysitapa. Narratiivinen analyysi pyrkii tuottamaan aineistosta uuden juonellisen kertomuksen. Uusia juonellisia kertomuksia voidaan muodostaa yksi tai useampi. (Pilkinghorne, 1995, 5-23.)

Hänninen tarkoittaa sisäisellä tarinalla ihmisen mielen sisäistä prosessia. Sisäisen tarinan avulla ihminen tulkitsee omaa elämäänsä tarinallisten merkitysten kautta. Ihminen muodostaa sisäisen tarinan kerronnassa ja toiminnassa, mutta voi jättää osan myös kertomatta ja jotkin suunnitelmat toteuttamatta. Sisäisessä tarinassa ihmisen elämän osatarinat kutoutuvat yhteen ja ovat jatkuvassa prosessissa. Hännisen mukaan sisäinen tarina ohjaa ihmisen toimintaa elävässä elämässä. (Hänninen 2000, 20-22.) Sisäisellä tarinalla voidaan nähdä olevan monia tehtäviä. Sisäinen tarinan avulla voi saada ymmärrystä menneeseen ja tulevaisuuteen sekä määrittää identiteettiä. Sisäinen tarina auttaa tunteiden sääntelyssä. Hänninen kirjoittaa tarinan kertomisen heijastavan sisäistä tarinaa. (Hänninen 2004, 74-77.)

Tarinan sisältää aina toisistaan erottamattomat kognitiiviset että emotionaaliset komponentit. Sisäisen tarinan määrittämä tulkinta elämäntilanteesta muovaa siihen liittyviä emootioita. Tunteet ja sisäinen tarina toimivat kahteen suuntaan, koska sisäinen tarina muovaa tunteita ja myös päinvastoin tunteet muovaavat aina myös sisäistä tarinaa. (Hänninen 2000, 68-70.) Myös Kauppisen (2010, 92) mukaan näyttää siltä, että tunteet ovat aina kerronnassa mukana, vaikkei kertomuksen aiheena suoranaisesti olisikaan tunne. Tunteet saavat ilmaisunsa, siten, että jokin asia arvioidaan myönteiseksi tai kielteiseksi. Tunneilmaisuja voidaan rakentaa myös vertailemalla esimerkiksi nykytilannetta menneeseen. Tunneilmaisuja voidaan ilmaista ideaalien avulla, jolloin pohditaan mahdollisuutta. Tahtominen, haluaminen, odotukset ja toiveet ilmentävät myös tunteita sekä tiettyjen verbien käyttö. (Kauppinen 2010, 78-79.)

Riippuvuuksista irtautumista tutkineet Vilma Hänninen ja Anja Koski-Jännes (2000, 197) ajattelevat vakavien ongelmien kanssa kamppailevat henkilöt etsivät, testaavat, muokkaavat ja luovat teorioita, joiden avulla voi helpommin ymmärtää elämän ongelmia. Tarina ei ole vain kuvaus tapahtumista, vaan sen avulla voidaan rakentaa ja lujittaa käsitystä itsestään. Tarinan avulla kertoja voi

vakuuttaa ulkopuolisia, mutta myös jäsentää itselleen omia kokemuksia ja suunnitelmia. (Hänninen & Koski-Jännes 2000, 197-198.)

Hännisen ja Koski-Jänneksen (2000, 200-201) mukaan tarinoista voidaan erottaa erilaisia tasoja, koska tarinat eivät ole vain selostuksia tarinan kulusta. He ovat jakaneet tarinat neljään tasoon. Emotionaalisella tasolla tarinasta voidaan hahmottaa tapahtumien merkitystä toivottavuuden ja ei-toivottavuuden ulottuvuudella. Emotionaalisella tasolla tapahtumia määrittelevät pyrkimykset, onnistumiset ja epäonnistumiset, toiveet ja pettymykset, kärsimys ja onni. Tarinan selittävän eli kausaalisen tason muodostaa se, kuinka tapahtumat liittyvät toisiinsa syiden ja seurausten kautta. Tarinan avulla voidaan tehdä poikkeavat tapahtumat ymmärrettäväksi liittämällä ne tarinan kulkuun. Moraalinen taso tarinassa kytkeytyy syyllisyyteen ja vastuuseen eli siihen kuka on syyllinen kielteisiin asioihin tai kenen tekojen seurausten perusteella tapahtuu myönteisiä asioita ja miten vastuu niistä jakautuu. Arvojen tasolla tarinassa tarkastellaan yleisemmällä tasolla, mikä on arvokasta, hyvää, tärkeää ja oikeaa ja mikä taas arvotonta, merkityksetöntä, pahaa ja väärää. (Hänninen & Koski-Jännes 2000, 200-201.)

Narratiivinen tutkimus edellyttää eettistä pohdintaa monelta kannalta, kuten tutkimusprosessi ylipäätään. Narratiivisessa tutkimuksessa täytyy kiinnittää erityistä huomiota eettisiin kysymyksiin, koska usein liikutaan ihmiselämän aroilla ja yksityisimmillä alueilla. Narratiivisessa tutkimuksessa eettiset kysymykset voivat olla tutkijaan liittyviä, tutkimussuhteeseen liittyvä tai julkistamiseen ja julkaisuun liittyviä kysymyksiä. (Syrjälä & Estola & Uitto & Kaunisto 2006, 181-202.) Hännisen (2000, 34) mukaan on syytä huomioida tarinallisessa tutkimuksessa se, että tutkija aina valikoi ja pelkistää aineistoa sekä tekee tämän perusteella oman tulkinnan ja esityksen. Narratiivisessa tutkimuksessa, kuten muussakin tutkimuksessa tutkija tulkitsee ja analysoi tutkimustaan aina kuitenkin viime kädessä itse. Tutkimuksen teon eettisiin kysymyksiin palataan tarkemmin luvussa 4.5.

4.3 Tutkimusaineistona tarinoita Varjomaailma.fi -verkkosivustolta

Pohdin aineistoa ja aineistonkeruumenetelmää siltä kannalta, kuinka pääsen sen avulla mahdollisimman lähelle lasten ja nuorten oman kokemuksen juuria. Kandidaatin tutkielmaa tehdessäni löysin Varjomaailma.fi- verkkosivuston. Varjomaailma on osa vuonna 1986 A-klinikkasäätiön, Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Elämä On Parasta Huumetta ry:n yhteistä hanketta ja osa Lasinen lapsuus- toimintaa. Varjomaailma on paikka, jossa läheisten päihteiden käytöstä huolissaan olevat

lapset ja nuoret voivat kertoa omista kokemuksista ja tutustua muihin samassa tilanteessa oleviin lapsiin ja nuoriin. Varjomaailman sivuilla lapsi tai nuori voi käsitellä tunteita ja kokemuksiaan vanhempien päihteiden käytöstä. Oman tarinan kirjoittaminen on yksi väline käsitellä omia kokemuksia ja tunteita, sekä samalla lukea muiden kirjoituksia. (www.varjomaailma.fi). Pro gradu -tutkielmassa käytän aineistona Varjomaailma verkkopalvelun lukijoiden tarinoita.

Aineiston käyttöön hain tutkimusluvan A-klinikkasäätiöltä. Tutkielmalleni myönnettiin tutkimuslupa A-klinikkasäätiöltä Varjomaailma-verkkosivuston lukijoiden tarinoihin lokakuussa 2010. Tutkimusluvan saamisen jälkeen keräsin aineiston vuoden 2010 Varjomaailma-verkkosivuston lukijoiden tarinoista. Aineistoni koostuu kokonaisuudessaan 25 tarinasta. Poistin tarinoista alkuperäiset nimimerkit ja mahdolliset muut tunnistetiedot. A-klinikkasäätiö kommentoidessaan tutkimuslupahakemusta pyysi kiinnittämään erityistä huomioita siihen, ettei nuoria kirjoittajia tunnisteta vaikka tarinat ovatkin julkisesti luettavissa.

Olen valinnut aineistonkeruun tavaksi lasten ja nuorten omat kirjoitukset Varjomaailman verkkosivustolta, koska siellä nuoret kirjoittavat ajatuksistaan omasta halustaan. Lasten ja nuorten tarinoista rajasin tutkimusaineistooni tarinat, joissa jollakin tavalla käsiteltiin päihdeongelmaa ja perhetilanteesta johtuvia tunteita, joita nuori kokee. Varjomaailma on paikka, jossa läheisen päihteiden käytöstä kärsivät lapset ja nuoret voivat jakaa kokemuksiaan. Aineistooni valikoitui näin ollen lapsia ja nuoria, jotka itse kokevat kuuluvansa Varjomaailman kohderyhmään.

Tarinoiden kirjoittajien täytyy rekisteröityä ennen kirjoittamista. Rekisteröitäessä luodaan käyttäjänimi ja salasana. Rekisteröitymisen yhteydessä kysytään myös sukupuoli, syntymävuosi ja paikkakunta sekä inhokki ja suosikki. Nämä tiedot näkyvät vain sivuston ylläpitäjälle. En kokenut tarpeelliseksi selvittää ylläpidon kautta näitä tietoja. Sitä minkä ikäinen kirjoittaja on, tai millainen hänen perhetilanteensa on, ei tarinoista automaattisesti tule ilmi. Kirjoittajat tunnistetaan vain nimimerkin avulla. Tutkielmassani poistin nämä nimimerkit niin, ettei niitä voi enää yhdistää suoraan verkkosivuilla oleviin tarinoihin.

Aineistoni koostuu siis 25:stä lukijan tarinasta, jotka on kirjoitettu Varjomaailma-verkkosivustolle vuoden 2010 aikana. Tarinat ovat kirjoitettu nimimerkillä, jotka olen muuttanut, ettei kirjoittajia voi suoraan yhdistää alkuperäisiin kirjoituksiin. Tarinoiden pituudet vaihtelevat puolikkaasta A4 sivusta kolmeen liuskaan. Koska osa tarinoista on lyhyitä, taustatietoja ei tarinoissa juuri tule ilmi. Suu-

rimmassa osassa tarinoissa tarinan kirjoittajan ikä ei tule esille. Varjomaailma.fi verkkopalvelu on tarkoitettu 11-20-vuotiaille nuorille, jotka ovat huolissaan läheisen päihteidenkäytöstä. Tarinoiden sisällöstä päätellen suurin osa tarinoiden kirjoittajista on oppivelvollisuus iässä. Koska lapsuuden ja nuoruuden raja on häilyvä, puhun tutkimuksessani sekä lapsista ja nuorista, että vain nuorista. Kirjoittajien sukupuoli ei ollut tiedossa etukäteen, eikä se suoranaisesti tule esille kaikissa tarinoissa. Kaikissa tarinoissa, joissa sukupuoli tulee esille, kirjoittajana on ollut tyttö. Poikien kirjoituksia ei tule erityisesti esille eikä niitä voi tarinoista päätellä.

Tytär kaupungilla joka yö kun vanhemmat ovat sammuneet sohvalle ”rankan” päivän päätteeksi. (8/Ä+I)

Aineistooni valitut tarinat käsittelevät vanhempien alkoholinkäyttöä. Etukäteen en rajannut päihteiden käyttöä erityisen tarkasti. Varjomaailma – verkkosivusto on tarkoitettu nuorille, jotka ovat huolissaan läheisten aikuisten päihteidenkäytöstä. Tarinoista tulee ilmi, että nuoret kirjoittavat vanhempiensa alkoholinkäytöstä. Muunlaista päihdekäyttöä ei aineistoni tarinoissa tule ilmi.

Olen jo neljä vuotiaasta saakka, silloin kun vanhempani erosivat, joutunut kestäämään elämäni alkoholistin lapsena. (1/Ä)

Nuoret ovat tarinoissaan käsitelleen vanhempiensa päihteiden käyttöä, vaikka tätä ei erityisesti rajata näin varjomaailma.fi – verkkosivustolla. Sinne nuori voi kirjoittaa tarinan, joka käsittelee läheisen henkilön päihteidenkäyttöä. Alkoholinkäyttäjät tarinoissa voi olla äiti tai isä. On myös tarinoita, joissa alkoholinkäyttäjät ovat molemmat vanhemmat. Pääosin tarinoissa käsitellään omien vanhempien alkoholinkäyttöä, mutta myös vanhemman uudesta puolisoista voi olla mainintoja. Kuitenkaan isä- tai äitipuolen alkoholinkäytön vaikutukset nuoreen eivät tule näissä tarinoissa tarkemmin esille.

4.4 Analyysi käytännössä

Tutkielmani aineisto on siis valmis aineisto, jossa Varjomaailma.fi-verkkosivuston lukijat ovat kirjoittaneet oman tarinansa muiden luettavaksi. Olen tarinoista valinnut aineistooni ne tarinat, joissa käsitellään vanhempien alkoholinkäyttöä ja tunteita, joita se nuoren elämässä nostaa esille. Oman tutkielmani näen olevan narratiivinen aineiston osalta siitä huolimatta, etten ole työskennellyt läheisesti tarinoiden kirjoittajien kanssa. Se täyttää kuitenkin yksinkertaisimman narratiivisen aineiston

määritelmän (vrt. Heikkinen 2000, 51) ja tarinoissa on tunnistettavissa kertomuksen tunnuspiirteet. Analyysimenetelmä olen käyttänyt narratiivista analyysia. Aineistosta olen pyrkinyt tuottamaan juonellisia kertomuksia, joissa on alku, keskikohta ja loppu ja näistä olen muodostanut viisi erilaista tarinatyyppiä. Omassa tutkielmassani käytän sekä tarinan että kertomuksen käsitteitä.

Aloitin aineiston analyysin tutustumalla huolellisesti aineistoon. Luin aineiston läpi useaan kertaan. Analyysin alkuun saaminen oli tutkimuksen teon vaikein vaihe. Ensimmäisellä lukukerralla rajasin aineistoa. Poistin aineistosta ne tarinat, jotka eivät käsitelleet vanhempien päihteidenkäyttöä vaan saattoivat liittyä nuoren parisuhteeseen, esimerkiksi poikakaveriin liittyviin tunteisiin. Varjomaailma-verkkosivustolla tarinan kirjoittamista ei erikseen ohjata, vaan tarinan kirjoittajalle annetaan mahdollisuus luoda oma tarina otsikolla ”Millainen on sinun tarinasi?”. (varjomaailma.fi). Myös runomuotoon kirjoitetut tarinat jätin kokonaan pois niiden lyhyen pituuden vuoksi. Otin aineistooni siis tarinat, joissa käsitellään vanhempien päihteidenkäyttöä. Varjomaailman sivulle nuori voi kirjoittaa tarinansa silloin, kun kokee läheisen päihteidenkäytön haitallisena. Aineistoon tutustuttuani huomasin, että tarinoissa käsitellään tarkemmin vanhempien alkoholinkäyttöä eikä muita päihteitä tule esille. Läheinen ihminen, josta tarinoissa kirjoitetaan, on tarinan kirjoittajan vanhempi tai molemmat vanhemmat. Joissakin tarinoissa sivutaan vanhemman uuden puolisoa, mutta tarkemmin hänestä ei varsinaisesti kirjoiteta.

Tunsin tarinoissa olevan mielenkiintoisia ja arvokkaita pohdintoja, mutta aineiston haltuun saaminen tuntui hankalalta, koska halusin ymmärtää nuoren tarinaa mahdollisimman hyvin. Koko tarinan huomioimalla voi kunnioittaa kirjoittajaa ja osoittaa, että todella haluaa ymmärtää hänen ainutlaatuisen tarinansa (Itäpuisto 2005). Pohdin aineistoa käsitellessäni myös pienenpien mikrotarinoiden (small narratives) etsimistä. Tutkimuksen teon alkuvaiheessa pohdin myös tunnenarratiivien analysointia. Tunnenarratiivilla tarkoitetaan tutkimuksessa kertomusta tai esimerkiksi haastattelupuheen osaa, joka on kertomuksellinen kokonaisuus ja jonka aiheena voi olla tunne tai tunteen kuvaus. (Kauppinen 2010, 5.) Tunnepuhetta ovat tunnesanojen käyttö, mutta niitä voidaan ilmaista myös muilla tavoin. Tutkijalta tämä vaatii ymmärrystä ja herkkyyttä nähdä ne tunnepuheet, joissa ei tunnesanoja käytetä. (Kauppinen 2010, 76.) Hylkäsin kuitenkin tämän vaihtoehdon, koska tarinat olivat sen verran lyhyitä ja tarinoista tuli esille myös muita ulottuvuuksia. Olen pitänyt nuoren tunteiden kerronnan kuitenkin yhtenä osana analyysia.

Aineistoon syvemmin sisälle päästyäni huomaisin eroja tarinakokonaisuuksissa. Tarinan hallitsevan aiheen perusteella jaoin aineiston tarinat tarinatyyppeihin. Tarinatyyppin hallitseva aihe löytyi sen mukaan, millaisia asioita vanhempien päihteidenkäytössä tarina kokonaisuudessaan käsitteli. Tämän jälkeen hahmottelin eri tarinatyyppien juonenkulkua ja käännekohtaa.

Viittä erilaiseksi muodostunutta tarinatyyppiä tarkastelin Hännisen ja Koski-Jänneksen (2000) esittämien tarinan tasojen avulla. Heidän mielestä tarina ei siis ole vain selostusta tapahtumien kulusta, vaan sisältää toistensa kanssa yhteenkietoutuneita emotionaalisia, kausaalisia, moraalisia ja arvoihin liittyviä merkityksiä. Tätä tarinoiden tason tarkastelua ovat tutkimuksessaan käyttäneet myös Suoninen ja Jokinen (2011, 41-42) analysoidessaan kirjoituksia umpikujatilanteiden kohtaamisesta. Muodostuneita tarinatyyppiä he ovat tarkastelleet erityisesti juonenkulun, toimijuuden ja tarinan arvopohjaa kuvaavan metaforan kautta. Tarinoiden tasojen on pro gradu -tutkielmassaan käyttänyt myös Heini Leiponen (2011) tutkiessaan itsemurhaa yrittäneiden selviytymistarinoita.

Juonen ja käännekohdan lisäksi tarinatyypeistä etsin pääasiallista tunnetta, josta nuori kirjoittaa. Tunnenarratiivin ytimenä on yleisesti tiedossa oleva tunnesana tai arvostelma, haluamisen, tahtomisen, odotuksen tai toiveen ilmaisu. Tunnenarratiivi voi löytyä myös kokonaisuudesta eli narratiivin voi tulkita käsittelevän tiettyä tunnetta, ilman kyseistä tunnesanaa. (Kauppinen 2010, 82.) Tunnenarratiivin käsitteen avulla hahmottelin tarinoiden emotionaalista tasoa (ks. Hänninen & Koski-Jännes 2001). Tarinatyypeistä tarkastelin siis, millaisia tunteita nuoret tuovat esille. Lisäksi tarkastelin tarinan kausaalista tasoa ja sitä miten nuoret pohtivat syyllisyyttä ja vastuuta tarinoissa.

Näiden kriteerien perusteella olen siis muodostanut viisi erilaista tarinatyyppiä, jossa nuoret käsittelevät vanhempien alkoholinkäyttöä erilaisista näkökulmista katsottuina. Jokaisessa tarinatyyppissä olen pyrkinyt tuomaan esille keskeisen juonen ja tarinan eri vaiheet ajatellen, että tarinatyyppin tarinan juoni on pohjimmiltaan yhtenäinen ja näin ollen tarinatyyppin eri tarinoita voidaan yhdistellä (Leiponen 2011, 26). Tarinatyyppien jaottelu on ollut haastavaa, koska tarinoissa on usein elementtejä muistakin tarinoista. Pohdinkin tarinatyyppien jaottelua pitkään. Mietin, tulisiko osa tarinatyypeistä yhdistää, koska osittain ne käsittelevät samoja asioita. Luottamuksen rikkoutumisen ja äidin retkahduksen tarinat ovat osittain päällekkäiset. Etenkin näiden tarinatyyppien kohdalla pohdin pitkään, tulisiko ne yhdistää yhdeksi tarinatyyppiksi. Tulin kuitenkin siihen tulokseen, että pidän ne erillisinä tarinatyypeinä, koska äidin retkahduksen tarinassa keskitytään luottamuksen rikkoutumisen lisäksi siihen, millaisia muita asioita nuoren näkökulmasta vanhemman päihdehoitoon osallis-

tuminen nostaa esille. Myös tarinan tasojen löytäminen tuotti haasteita. Toisissa tarinoissa emotionaalinen taso painottuu kausaalista tasoa enemmän. Tämä on vaikuttanut analyysiin siten, että tarinoiden tasojen pohdinta vaihtelee tarinatyypeittäin.

4.5 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimusetiikka ja laadullisen tutkimuksen yhteiset eettiset kysymykset koskevat myös narratiivista tutkimusta. Narratiivinen tutkimus keskittyy usein tutkittavien henkilökohtaisten ja arkaluontoisiin kysymyksiin, jolloin narratiivinen tutkimus voi asettaa erityisiä eettisiä haasteita. (Syrjälä & Estola & Uitto & Kaunisto 2006, 182-184.) Nuoren eläminen alkoholia käyttävien vanhempien kanssa voidaan nähdä kuuluvan arkaluontoisten aiheiden piiriin ja tästä syystä tutkimukseni teon aikana olen joutunut pohtimaan eettisiä kysymyksiä monessa eri vaiheessa. Vaikeiden teemojen käsittely tuo esille ristiriidan tutkimuksen teossa. Jos tutkimuksessa ei käsiteltäisi myös vaikeita teemoja, näissä tilanteissa elävien ihmiset jäisivät näkymättömäksi. Toisaalta heidän kuulemiseksi tuleminen voi itsessään olla haavoittava teko, koska niihin liittyy väärinkäytön mahdollisuus. (Honkatukia & Nyqvist & Pösö 2006, 314- 315.) Koska narratiivinen tutkimus on usein ainutkertaista niin tilanteiden, tutkijoiden kuin tutkittavienkin suhteen, tarvitaan tutkijalta harkintaa ja herkkyyttä reagoida myös omiin tuntemuksiinsa luottaen. Tutkijan tulee tarkastella tutkittavan tarinaa sensitiivisesti ja ymmärtäen. (Syrjälä ym. 2006, 197-198.) Olen pyrkinyt ottamaan nämä huomioon tutkimukseni kaikissa vaiheissa.

Tutkimukseni teon alkuvaiheilla olin yhteydessä A-klinikkasäätiöön. A-klinikkasäätiö edellyttää tutkimusluvan hakemista myös silloin kun tutkimusta tehdään A-klinikkasäätiön ylläpitämien verkkosivustojen keskustelupalstoilla. Tutkimussuunnitelmallani hain tutkimuslupaa A-klinikkasäätiöltä Lasinen Lapsuus -internet sivustolla oleviin Varjomaailman lukijoiden tarinoihin.

Tutkittavan yksityisyyden suojan säilyminen on tutkimuksen teon yksi tärkeimmistä eettisistä periaatteista (Kuula 2006, 124). Omassa tutkimuksessani käytän julkisesti saatavilla olevia, nimimerkeillä kirjoitettuja tarinoita, jotka ovat kirjoitettu ennen tutkimukseni teon aloitusta. tarinat ovat kirjoitettu avoimelle sivustolle, jonka lukemiseen ei vaadita kirjautumista. Tämä ei poista yksityisyyden suojan vaatimusta ja tutkittavan oikeutta päättää itse tutkimukseen osallistumisestaan. A-klinikkasäätiö myöntäessään tutkimusluvan pyysi kiinnittämään erityistä huomiota siihen, etteivät tarinoiden kirjoittajat tule tunnistetuksi. Omassa tutkimuksessani olen ratkaissut asian niin, etten ole

käyttänyt kirjoittajien nimimerkkejä. Aineistosta ei tule ilmi kirjoittajan asuinkunta, ei vanhempien työsuhteita eikä sisarusten lukumäärää.

Tärkeää on pohtia aineistonkeruu kysymystä myös siltä kannalta, onko eettisesti oikein käyttää alikäisten nuorten tarinoita tutkimusaineistona ilman heidän vanhempiensa lupaa. Lastensuojelulain mukaan lasten ja nuoren mielipiteet ja toivomukset on otettava huomioon tehtäessä heitä koskevia päätöksiä (Lastensuojelulaki § 5). Yli 12-vuotiaasta on kuultava häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa (Lastensuojelulaki § 20.2). Tämän valossa koen, että voin käyttää 12-18 -vuotiaiden nuorten tarinoita ilman heidän vanhempiensa lupaa. Tutkimuksessani en ole esittänyt nuorille kysymyksiä heidän elämäntilanteestaan, vaan käytän heidän itsensä tuottamaa tekstiä aineistonani.

Tämä johtaa toiseen eettiseen pohdintaan, jota olen joutunut tutkimuksen teon eri vaiheissa käymään läpi. Tutkimuksen teon alussa jouduin pohtimaan, voinko käyttää tarinoita aineistossani ilman että nuoret ovat tienneet kirjoitustensa päätyvän mahdollisesti pro gradu -tutkielmaan. Yksityisyyden suoja ja anonymiteetin varmistaminen on yksi osa yksityisyyden kunnioittamisesta. Itsemääräämisoikeuden toteutuessa tutkittava itse päättää ja kontrolloi sitä, kenelle ja missä tarkoituksessa elämästään kertoo. (Kuula 2006, 124- 125.) Kirjoitukset ovat julkisesti luettavissa eikä minulla ole tietoa kirjoittajien henkilöllisyys- ja taustatiedoista, enkä ole näitä halunnut hankkiakaan. Näin ollen kirjoittajien yksityisyys säilyy, mutta tuo mahdollisuuden tutkia tarinoita, jotka nousevat nuorten omasta halusta kirjoittaa elämästä, jossa päihteidenkäyttö varjostaa perheen elämää. Nuoret ovat kirjoittaneet vapaaehtoisesti avoimelle sivustolleen elämästään. Nuoret ovat tarinoissaan itse päättäneet mitä aiheita käsittelevät ja kuinka paljon elämästään kertovat. Olen kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, ettei tarinoista ole tunnistettavissa yksittäisiä nuoria. Toisaalta tekstikatkelmat olen säilyttänyt alkuperäisinä ja on teoreettisesti mahdollista, että joku nuorista muistaa myöhemmin kirjoittaneensa kyseisen katkelman. Olen pyrkinyt pitämään katkelmat lyhyinä ja valinnut katkelmat siten, että kuka tahansa olisi ne voinut kirjoittaa.

Tutkimukseni tarkoituksena on ollut nostaa nuorten ääntä esille. Tutkimuksessa voidaan kuitenkin aina pohtia kenen ääni tutkimuksessa kuuluu. Narratiivinen totuus voidaan nähdä olevan paikallista ja valinnaista, sillä jo haastatteluaineisto on tutkittavan ja tutkijan kanssa yhdessä kerrottua totuutta (Riesmann 2008, 186-188). Kuten Hänninen (2002, 34) toteaa, on tärkeää tunnustaa, että tulkinnessa ja esityksessä viime kädessä on esillä tutkijan ääni, koska tutkija tekee tutkimuksessaan aina valintoja ja pelkistää aineistoa. Ylioptimistista on ajatella, että tutkittavat ja tutkija ovat tasa-arvoisina

rakentamassa tutkimustarinaa (Syrjälä ym. 2006, 191). Tämä tulee hyväksyä myös omassa tutkimuksessani. Olen pyrkinyt esimerkkikatkelmissa säilyttämään nuoren omat sanavalinnat ja täten tuomaan heidän omasanaisia kirjoituksiaan osaksi tutkimustani.

Myös lopullista tutkimusraporttia kirjoittaessani olen joutunut pohtimaan eettisiä kysymyksiä, jotka liittyvät aineiston analyysiin ja tarinatyypin muodostamiseen sekä tekemiini johtopäätöksiin. Tutkijan erityiselle vastuulle jää, kuinka hän kertomuksia käyttää, etenkin silloin, kun keskusteleminen tulkinnoista tutkittavien kanssa ei ole mahdollista (Syrjälä ym. 2006, 196). Tutkimuksestani ei ollut mahdollista käydä vuoropuhelua tarinoita kirjoittaneiden nuorten kanssa. Analyysissä ja tutkimukseni pohdinnassa olen tavoitellut ymmärrystä nuoren elämäntilanteeseen ja pyrkinyt samalla kunnioittamaan heidän kirjoittamiaan tarinoita. Tekemäni tulkinnat ja tarinoiden analyysi on kuitenkin vain yksi mahdollinen vaihtoehto, kuinka kyseisiä tarinoita tutkimuksessa tulkitaan ja esitetään. Olen tutkijana joutunut tekemään valintoja tutkimukseni loppuun saattamiseksi. Nämä olen tehnyt kuitenkin tutkimuksen teon eettiset periaatteet ja velvoitteet huomioiden.

5 ANALYYSI NUORTEN TARINOISTA

Aineiston analyysin perusteella tarinat on jaoteltu tarinatyyppeihin, sen mukaan mikä on ollut keskeinen käsiteltävä asia. Tarinatyyppeihin olen yhdistänyt keskeiset asiat kustakin tarinasta. Hännisen ja Koski-Jänneksen (2000, 204) tekemässä tarinoiden tyypittelyssä tarinatyypit eivät heidän mukaansa ole selvärajaisia, ehdottomia ja kaiken kattavia. Osassa tarinoista on ollut aineksia useammasta tarinatyypistä eivätkä kaikki tarinatyyppeihin sijoitetut tarinat sisällä kaikkia tyyppille ominaisia vaiheita. Oman aineistoni tarinatyypit eivät myöskään ole yksiselitteisiä ja selvärajaisia vaan osittain tarinatyypeissä käsitellään päällekkäisiä asioita, kuten pelko mahdollisesta pettymyksestä tulee esille sekä luottamuksen rikkoutumisen tarinatyypissä ja avunhakemisen tarinatyypissä. Tarinoissa saatetaan kuvata yksittäistä tapahtumaa vanhempien päihteidenkäyttöön liittyen. Toisissa tarinoissa käydään läpi siihenastinen omaelämäkerta läheisten päihteidenkäytön näkökulmasta. Tarinat painottuvat eritavoin ja olen pohdintojen perusteella pitäytynyt jaossa, jonka tarinatyyppeiden osalta olen tehnyt.

Ensimmäinen tarinatyyppeihin on luottamuksen rikkoutumisen tarina, jossa keskeisiä tunteita ovat pettymys ja viha. Toinen tarinatyyppeihin kertoo äidin retkahduksen tarinasta, jossa on paljon yhteneväisyyksiä luottamuksen rikkoutumiseen, mutta nuoret käsittelevät tarinatyypissä vanhemman päihdehoidon onnistumiseen tai epäonnistumiseen liittyvän pelon lisäksi myös toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Kolmantena tarinatyyppeihin on väkivallan pelon tarinatyyppeihin. Siihen olen ottanut tarinat, joissa nuoret kirjoittavat pääosin väkivallan tai sen uhkan kokemisesta vanhemman alkoholinkäytön yhteydessä. Neljäntenä olevassa ahdistuneen nuoren tarinatyypissä tarinoiden juoni liittyy läheisesti nuoren tapaan reagoida omalla käytöksellään vanhemman alkoholinkäyttöön ja siitä aiheutuviin tuntemuksiin. Näissä tarinoissa nuoret kirjoittavat syyllisyydestä, häpeästä ja ahdistuksesta. Myös pelko liittyy tähän tarinatyyppeihin. Viimeisenä tarinatyyppeihin käsitellään avunhakemisen pohdintaa.

Tarinatyyppeihin olen ottanut katkelmia nuorten kirjoittamista tarinoista. Alkuperäiset tarinat olen numeroinut ja katkelman perään olen merkinnyt tarinan numeron. Lisäksi olen katkelman perään merkinnyt onko alkoholinkäyttäjänä äiti (Ä), isä (I) vai molemmat vanhemmat (Ä+I)

5.1 Luottamuksen rikkoutumisen tarinatyyppi

Luottamuksen rikkoutumisen tarinatyyppiin olen ottanut tarinat, joissa päähenkilö pääasiallisesti käsittelee luottamusta ja sen rikkoutumista vanhemman alkoholinkäytön seurauksena. Luottamuksen rikkoutuminen kuvautuu tarinoissa monin tavoin. Tarinoita on yhteensä viisi kappaletta. Kahdessa tarinassa alkoholia käyttävä vanhempi on isä, kolmessa muussa tarinassa molemmat vanhemmat. Kaikissa tarinoissa tarinan päähenkilönä on tyttö. Tarinoissa luottamuksen rikkoutumiseen liittyviä tunteita kuvaavat pääosin pettymys ja viha.

Tarinat voivat kuvata yhtä tapahtumaa tarkasti, mutta tarinoissa kuvataan myös ajallisesti pidempiä jaksoja. Joissakin tarinoissa nuori kirjoittaa vanhempien päihteidenkäytöstä useamman vuoden ajalta. Toisissa tarinoissa nuori kirjoittaa yhden illan tapahtumista, joiden kautta hän peilaa omia tuntemuksiaan. Tästä huolimatta kertomukset noudattavat samankaltaista juonirakennetta. Tarinat alkavat kuvauksella, kuinka tarinan päähenkilö on havainnut vanhempansa juovan alkoholia. Tarinoissa tulee esille, että päähenkilöt ovat olleet 9 – 12-vuotiaita ymmärtäessään vanhempansa käyttävän alkoholia. Nuoret ovat voineet havaita juomista tapahtuneen jo aikaisemmin, mutta asian nimeäminen tarinoissa tapahtuu vasta myöhemmin.

Siitä on n.4 vuotta, kun ensimmäistä kertaa puhuin. Nimittäin vanhempieni alkoholinkäytöstä, liika käytöstä. (19/Ä+I)

Tarinoissa juoni etenee alkoholinkäyttö tilanteiden kuvausten kautta. Tilanteisiin on saattanut liittyä riitelyä, mutta sitä ei kuvata kovinkaan tarkasti. Nuori ei suoraan kuvaa koska hän keskustellut vanhempien alkoholinkäytöstä heidän itsensä kanssa, mutta tarinassa tulee esille, että nuorelle on viestitty alkoholinkäytön lopettamisesta tai vähentämisestä.

Viiminen kerta. Se on lause joka todella usein tulee vanhempieni suusta, varsinkin äidilläni. (18/Ä+I)

Isä kertoi olevansa pahoillaan, kertoi siivonneensa ja tuoneensa kuusen sisälle lapsia varten. Isä myös pyysi että tyttö puhuisi äidille. Kun äiti tuli takaisin, tyttö kysyi oliko isä siivonnut ja tuonut kuusen. Äiti sanoi, ettei ollut. Tyttö lukittautui mummun huoneeseen loppuillaksi itkemään. (3/I)

Käännekohta tässä tarinatyyppissä kulminoituu siihen, kun vanhempi on luvannut jotain, mutta käyttäytymisellään viestii päinvastaista asiaa. Keskeisimpänä asiana nousee esille pettymyksen kuvaus ja kaikissa tarinoissa edetäänkin nopeasti pettymyksen tunteita kuvaaviin tilanteisiin.

Eilinen otti tosi koville, jotenkin olin asennoitunut että nyt oli asiat muuttunu. Mutta ei, taas kerran mut on petetty. Oli jotenkin kauheen iso pettymyt ja viha. Itkin vaan ihan pelkästään sen takia, että tuntui et se olis vähän helpottanu. (18/Ä+I)

Moraalinen pohdinta syyllisyydestä ja vastuusta on olennaista luottamuksen rikkoutumisen tarinatyyppissä. Päähenkilöt näkevät vastuu vanhemman juomisesta olevan vanhemmalla itsellään.

Ensimmäisen kerran kun ymmärisin, että vanhemmillani on alkoholiongelma, päähäni tuli ajatus, että tämä on minun vikani, minä olen ollut niin kauhea lapsi ja taakaksi heillä, että heidän piti alkaa juomaan. Syytin itseäni kauan ja todella uskoin siihen että kaikki oli minun vikani. (19/Ä+I)

Päähenkilö saattaa pohtia voisiko hän olla osasyllinen asioiden kehittymiseen, mutta kaikissa tarinoissa päähenkilöt tulevat siihen lopputulokseen, että vastuu alkoholinkäytöstä on vanhemmalla, eikä nuori voi vaikuttaa vanhemman juomiseen kuin toivomalla parempaa.

Täll helkell, täällä mikään ei oo must kiinni vaan noista tuolla alakerrassa. (18/Ä+I)

Aina ei syyllisenä kielteisiin asioihin nähdä pelkästään alkoholia käyttävää vanhempaa, vaan negatiivisten tunteiden kohteeksi voi joutua myös toinen vanhempi, joka ei tarinan mukaan käytä alkoholia. Vihan tunteiden kohde ja syyllinen tilanteeseen päähenkilön näkökulmasta saattaa olla myös toinen vanhempi, joka on ikään kuin hyväksynyt tilanteen eikä omalla toiminnallaan ole tehnyt ratkaisuja, jotka olisivat päähenkilön mielestä saattaneet muuttaa tilannetta paremmaksi eikä ole tehnyt asiassa sellaisia ratkaisuja, joita päähenkilö olisi toivonut.

Mä vihaan sua, kun sä et ottanut siitä eroa aiemmin! (3/I)

Vaikka päähenkilön luottamuksen on saattanut pettää myös vanhempi, joka ei käytä alkoholia, suurempaa ja vaikeammin anteeksiannettavaa pettymystä päähenkilölle tuottaa alkoholia käyttävä van-

hempi. Luottamuksen rikkoutumisen tarinatyyppin tarinat eivät pääty onnellisesti. Päähenkilön mielestä vanhemmuuteen kuuluu asettaa lapsi tärkeälle sijalle elämässään.

Isä on luultavasti jo niin sairas, ettei häntä voida parantaa. Hän asettaa Karjalakaljat sekä siiderit oman lapsensa edelle. (12/I)

Nuori ei enää jaksa uskoa vanhempansa kykyyn huomioida lastaan ja epäilee tulevaisuudessa alkoholin näyttäytyvän yhtä suuressa roolissa vanhempansa elämässä kuin tähänkin asti. Nuoren silmissä alkoholin juominen on tärkeämpää vanhemmalle kuin hän itse.

Vanhempani ovat yhä alkoholisteja, pettureita, käymme sossussa ja alan taas pikkuhiljaa uskoa, että tämä oli minun vikani, vaikka tavallaan tiedän ettei ole. En tiedä mihin uskoa, mihin luottaa, niin monesti vanhempani ovat minut pettänyt. Tyhjiä lupauksia siitä, miten he lopettavat juomisen ja ryhdistäytyvät, joka ikinen rikottu ja tyhjä lupaus, repii sydämeni rikki. (19/Ä+I)

Tarinan päähenkilön luottamus on saatettu rikkoa usean kerran. Päähenkilö kuvaa, kuinka rikotut lupaukset vaikuttavat hänen sisimpäänsä, sydämeen.

Aika on parantanut tytön sydän on hieman paikkaantunut, asiaa on auttanut poikaystävänsä(josta on jo tullut kihlattu) ja aika... Pitkä aika. (3/I)

Tarinatyyppissä tulee esille selvästi, se että anteeksiantaminen omalle vanhemmalle luottamuksen pettämisen jälkeen on hyvin vaikeaa. Luottamuksen rikkominen saattaa näkyä nuoren käyttäytymisessä vanhempaa kohtaan.

Mutta vielä tänäkin päivänä kun isä koittaa puhua tytölle, hän työntää tämän pois, huutaa, hakkaa... Katsos, juttu on näin, särkit sen pienen tytön joka oli joskus ehjä. Tapoit sen pienen tytön joka joskus eli, ja isä, et koskaan saa anteeksi. (3/I)

Luottamuksen rikkoutumisen tarinatyypeissä tulee esille, kuinka nuorella yleensä on joku läheinen ihminen, jolta he saavat tukea pahimpaan tilanteeseen. Apu, jota läheiseltä ihmiseltä saadaan voi olla konkreettista apua tai henkistä tukea.

Onneksi puhelimesta löytää muutama kappale ihmisiä, kelle soittaa ja joilta saa aina tukea ja järkipuhetta. (18/Ä+I)

Äiti ja neljä lasta olivat rappukäytävässä oven takana ja soittivat ovikelloa. Nuori nainen tuli avaamaan, se oli neljän lapsen isosisko, joka asui mummun luona. Lapsille mummu ja vanhin sisko sijasivat olohuoneen lattialle pedit. (3/I)

Toisaalta kavereilta saatu tuki ei kuitenkaan tarinoissa korvaa vanhemmilta odotettua vanhemmuutta ja tukea nuoren elämään. Kavereilta saatu tuki nähdään tärkeänä, mutta kokemus nähdään kuitenkin niin ainutlaatuisena, ettei sitä ulkopuolinen voi ymmärtää.

Kaveritkin toki osaa tukea, mutta ei kukaan tiedo miltä tuntuu kun ei ole koskaan rahaa mihinkään, vain koska se menee vanhempien osalta johonkin tärkeämpään... Viinaan. Onnistuuhan se lapsen kasvatus niinkin, jokainen tavallaan kai sitten. (8/Ä+I)

Luottamuksen rikkoutumisen tarinatyypissä tarinan kulku alkaa päähenkilön tiedostamalla vanhempiensa alkoholinkäyttöä. Vanhemman näkeminen alkoholiongelmalsena saattaa vaatia paljon ajallisesti, mutta myös henkisesti, koska asiat näyttäytyvät ristiriitaisina ja vaikeina. Omia tunteiden tunnistaminen sekä vihjeiden kerääminen vanhemman alkoholinkäytöstä voi kestää kauan. (Itäpuisto 2005, 72.)

Tarinatyypissä vanhemmat näyttäytyvät päähenkilölle tärkeinä ja merkityksellisinä ihmisinä. Tarinoissa kerronta etenee vanhempien alkoholiongelmaan keskittyen. Ristiriita vanhempien tärkeydessä nuorelle ja vanhempien käyttäytymisen aiheuttamissa tunteissa aiheuttaa nuorelle pahaa oloa ja negatiivisia tunteita. Nuori ei tarinatyypissä suuremmin pohdi syitä vanhempien alkoholinkäytölle, vaan kirjoittaa elämästään, jonka keskeinen viitekehys on alkoholia käyttävät vanhemmat. Päähenkilö näkee olevansa voimaton vaikuttamaan vanhempien alkoholinkäyttöön. Läheisiltä ihmisiltä on mahdollisuus saada tarvittaessa apua, mutta pettymys, jotka vanhemmat päähenkilölle aiheuttavat juomisellaan ovat suuria ja anteeksiantaminen näyttäytyy mahdottomalta.

Vertauskuvana luottamuksen rikkoutumisen tarinatyypissä nuoret kuvaavat sydämen särkymistä lupauksen rikkoutumisen jälkeen. Emotionaalinen tasolla muutos tarinassa kulkee vanhempaan luot-

tamisen kautta pettymykseen. Moraalisella tasolla nuori pohtii syyllisyyttään ja osuuttaan vanhempien juomiseen, mutta tulee tulokseen, että vastuu vanhemman käyttäytymisestä on vanhemmalla itsellään. Vastuu hyvistä asioista saatetaan nähdä olevan vanhemmalla, joka ei käytä alkoholia. Joskus pettymyksen tunteet kohdistuvat myös tähän vanhempaan, koska nuori näkee, ettei hän ole käyttäytymisellään toiminut niin kuin nuoren mielestä vastuullisen vanhemman tulisi toimia. Alkoholinkäyttö näyttäytyy pahana ja vääränä asiana, perheen merkitys nuoren mielestä on suurempi. Hyvään elämään ei kuulu nuoren mielestä alkoholinkäyttö vaan lupauksen pitäminen.

5.2 Äidin retkahduksen tarinatyypit

Äidin retkahduksen tarinatyypissä tarinoita aineistossa on yhteensä neljä kappaletta. Kaikissa tarinoissa juova vanhempi on äiti ja hän on ollut vieroitushoidossa tai hoidossa psykiatrisella osastolla alkoholiongelman vuoksi ja tältä osin poikkeaa petettyjen lupauksen tarinatyypistä. Myös retkahduksen tarinatyypissä on luettavissa pelkoa. Tarinatyypissä on kuitenkin luottamuksen rikkoutumisen tarinatyypin verrattuna nähtävissä ainakin hetkellisesti myös häivähdys toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Kuitenkin aikaisemmat kokemukset ovat jättäneet kirjoittajaan epäluottamusta ja epäilyä tulevaisuutta kohti. Tässä tarinatyypissä päähenkilö on aikaisempaa tarinatyyppeä enemmän kertojan roolissa. Todellisena päähenkilönä tarinassa näyttäytyy kertojan äiti. tarinat keskittyvät kuvaamaan, kuinka äidin juominen vaikuttaa koko perheen dynamiikkaan. Äidin alkoholinkäytön kautta kertoja pohtii omaa toimintaansa, syyllisyyttään ja vastuutaan toimijuudestaan.

Äidin retkahduksen tarina alkaa kuvaamalla, millaista elämä on ollut ennen äidin hoitoon menoa. Vanhemman alkoholinkäyttöä on saattanut kestää useamman vuoden ennen hoidon alkamista. Alussa kuvataan, kuinka alkoholinkäyttö on jatkunut pitkään.

Olen jo neljä vuotiaasta saakka, silloin kun vanhemmat erosivat, joutunut kestäämään alkoholistin lapsena. (I/Ä)

Jokaisessa tarinassa ennen päihdehoitoa perhettä ovat kohdanneet erilaiset tapahtumat. Vanhemman elämässä on voinut olla päihteidenkäytön lisäksi myös masennusta. Kertojan roolissa nuori voi ottaa etäisyyttä itseensä ja kuvaa jollain tapaa ymmärtää vanhempansa käyttäytymistä. Vanhemman alkoholinkäyttöä ymmärretään ja selitetään sairauden ja masennuksen kautta. Kertoja kuvaa äitiänsä masennuksen kourissa.

Äitiä ei kiinnostanut mikään, väsytti koko ajan, mikään ei tuntunut hyvältä. Äiti oli sairastunut masennukseen. Tosi vaikeaan masennukseen. (9/Ä)

Äidin retkahduksen tarinatyyppissä päähenkilö pohtii syitä vanhemman päihteidenkäytölle. Nuori löytää selityksiä alkoholinkäytölle. Juomisen on saattanut aiheuttaa läheisen ihmisen menehtyminen. Alkoholinkäyttö voidaan tehdä ymmärrettäväksi ja ikään kuin hyväksyä läheisen kuoleman perusteella. Samalla kertoja pohtii myös omaa toimijuuttaan ja sitä kuka toiminnasta on vastuussa. Nuori näkee, ettei hänellä itsellään ole voimia ottaa tilanteen etenemisestä vastuuta. Toisaalta tarinassa tulee esille, että tilanteesta toivotaan jonkun ottavan vastuuta.

*Äidin äiti kuoli elokuun lopulla, siihen asti äiti oli tiettävästi ollut raittiina. Hautajais-
ten jälkeisenä päivänä äiti yritti ostaa alkoholia, mutta siskoni esti sen, minusta ei sii-
hen ollut. (25/Ä)*

Vakavien tapahtumien seurauksena vanhempi eli äiti on joko vastentahtoisesti tai yhteistyöllä ohjat-
tuna aloittanut hoidon. Nuori voi kirjoittaa ymmärtävänsä, mikä tarkoitus hoitoon ohjauksella on.

*Äiti istui lattialla ranteet viilletynä auki, viinapullot vieressä ja pilleripurkkeja ympär-
illään. Ambulanssi tuli, veivät äidin, muuta en juuri muista. Äiti jäi eloon. (9/Ä)*

*Äitini luota muutin pois lähes vuosi sitten, kun hän meni ”vieroitukseen” hoitokotiin
ja oli siellä puoli vuotta. Tarkoitus oli lopettaa alkoholi kierre, ja parantaa elämän
laatua. (25/Ä)*

Vaikka äidin retkahduksen tarinatyyppissä vanhemmalle annetaan mahdollisuus, tuodaan esille toi-
voa paremmasta elämänlaadusta, tarinatyyppissä on läsnä huoli siitä, mitä hoidon jälkeen tulee tapah-
tumaan. Nuori on huolissaan pystyykö vanhempi elämään hoidon jälkeen ilman alkoholia. Ta-
rinatyyppissä on nähtävissä toivo vanhemman elämäntavan muuttumisesta. Nuorelle sen merkitys on
suuri, niin suuri, että hän uhkaa jättää vanhempansa, mikäli retkahdus tapahtuu.

*Ku äitee tuloo sielt vierootuksest, täytyy vain toivoa et se vihdoin opis elää ilman al-
koholii. Jos se nimittäin edes kerran sen jälkeen ratkee, niin mä teen sen minkä oon jo*

kauan meinannu tehdä, eli lähen. Nukun vaikka kadulla jos ei muuta. Mut ei kannata maalata pirtuja seinille. (06/Ä+I)

Nuori on antanut äidilleen mahdollisuuden tai useamman mahdollisuuden muuttaa käyttäytymistään. Nuoren mitta on kuitenkin tullut täyteen ja hän uhkaa itse toimia, ellei tilanteeseen tule muutosta. Tässä vaiheessa nuori näkee parempana vaihtoehtona kadulla asumisen, kuin sen että tilanne jatkuisi samanlaisena kuin aikaisemminkin.

Hoidon toivotaan tuovan elämänlaadun parantumista. Kriisin paikka tulee, kun toivoa herättänyt päihdehoito loppuu eikä vanhemman juomattomuus kestäkään. Toivo paremmasta elämänlaadusta rikkoutuu siis pian hoidon jälkeen, koska nuori toivoi vanhemman alkoholinkäytön ja elämän muuttuvan.

Mutta suurin kipupiste on, että äiti oli juuri hoidossa, mutta tarttui kuukauden päästä heti pulloon. (1/Ä)

Äidin retkahduksen tarinatyyppin tarinoihin liittyy myös luottamuksen rikkoutumisen kerrontaa. Tässä tarinatyyppissä toivon paremmasta on herättänyt äidin osallistuminen päihdehoitoon. Nuori uskaltautuu kohtaamaan äitinsä ja hänen retkahduksen juomiseen. Hän kerää kaikki voimansa, ja nostaa esille äidin juomisen. Nuori käyttää vertauskuvaa maailman romahtamisesta ja maassa olemisesta.

...ja heti kun se (tv-ohjelma) alkoi, tuttu sihadus ja naksadus kuuli. Heti en mennyt, mutta mainoskatkolla, nousin, ja keräsin kaikki voimat ja lähdin äidin huoneeseen. Sanoin hänelle suoraan. ”Sie, juot, vaikka sanoit, ettet juo.” Ja Äiti kehtasi väittää, että vain tämä yksi. Lähdin pois, en pystynyt siihen. Olin maassa, en hymyillyt, itkin vain. (25/Ä)

Mutta sitten seuraavana iltana äiti oli taas humalassa. Maailma tuntu jotenkin romah-tavan. Miks? Miks äitin piti aloittaa taas? Sillähän meni niin hyvin. (9/Ä)

Toisaalta retkahduksen tarinatyyppissä nuoren suhtautuminen tulevaisuuteen on ristiriitaista. Nuori on toivonut äidin juomisen muuttuvan parempaan hoidosta pääsyn jälkeen. Toivo on kuitenkin ret-

kahduksen jälkeen muuttunut epävarmuudeksi tulevaisuudesta ja epätoivoksi. Tarinan kertoja on jäänyt retkahduksen jälkeen yksin eikä tiedä kuinka jatkossa tulee toimia.

Tällä hetkellä asiat ovat huonommin kuin ikinä. Yritän saada apua jostakin äitille. Mutta tuntuu, että oon tässä ihan yksin. Isä ei enää jaksanu, heitti äidin ulos. Äitillä on uusi asunto, johon muuttaa tänään tai huomenna. Pelottaa, et mitä nyt tapahtuu. Yritän saada apua, mutta en tiedä mistä aloittaa... (9/Ä)

Olinpahan hetken aikaa täysin onnellinen ja elin vähän aikaa ihan tasapainoista elämää. Ehkä vielä joskus... (9/Ä)

Retkahduksen tarinatyypissä tarinan juoni kytkeytyy päihdehoitoon osallistumisen kautta. Tarinan päähenkilönä todellisuudessa on äiti, nuorella on tarinassa enemmän kertojan rooli. Nuori tekee tarinaa ymmärrettävämmäksi itselleen liittämällä vanhemman juomisen aikaisempiin tapahtumiin. Nuori pohtii vanhemman alkoholinkäytön syyksi sairautta, masennusta tai isovanhemman kuolemaa. Tätä kautta nuori tuo esille, että alkoholinkäyttöä kyseisessä tilanteessa voi tavallaan ymmärtää. Alkoholinkäyttö on kuitenkin edennyt niin pitkälle, että vanhemman tilanne vaatii hoitoa. Hoitoon osallistumiseen kytkeytyy odotuksia ja toiveita, jotka emotionaalisella tarinan tasolla muuttuvat pettymykseksi ja epäonnistumiseksi. Nuori kerää kaiken rohkeutensa ja tuo esille vanhemman retkahtaneen juomaan taas.

Retkahduksesta nuori käyttää vertauskuvaa, jossa tuntee maailman romahtavan. Tarinassa nuori pohtii omia mahdollisuuksia toimia. Vaihtoehtoina hän kuvaa mahdollisuuden lähteä kodistaan pois, ettei tilanne muutu. Nuori haluaa hakea apua äidilleen, mutta ei tiedä, miten lähteä etenemään. Epätoivon lisäksi retkahdustarinassa tulee esille nuoren yksinäisyys asian kanssa.

5.3 Väkivallan pelon tarinatyypin

Kolmantena tarinatyypinä ovat nuorten tarinat, joissa väkivalta tai uhka siitä on keskeisempää, kuin muissa tarinatyypeissä. Väkivallan pelon tarinatyypissä keskeisimpänä käsiteltävänä asiana on vanhemman väkivalta ja väkivallan uhka perheen sisällä. Väkivallalla tarkoitan fyysistä väkivaltaa, joka voi olla pahoinpitelyä, lyömistä tai sillä uhkailua, joka voidaan nähdä myös psyykkisenä väkivaltana (Nyqvist 2006, 142). Väkivallan pelon tarinoita on yhteensä viisi. Tarinat ovat pituudeltaan 1-3 liuskan mittaisia ja niissä käsitellään perheessä koettua väkivaltaa tai sen uhkaa. Pelkoa ilmenee

muissakin tarinatyypeissä osana koko tarinaa, mutta väkivallan pelon tarinatyyppissä tarinan ydinajatuksena olen tulkinut olevan vanhemman juomiseen liittyvä väkivalta tai uhka. Tämä on ollut näiden tarinoiden keskeisenä juonena.

Väkivallan pelon tarinoissa alku poikkeaa muista tarinoista. Nuori saattaa kuvata perheensä viettäneen normaalia perhe-elämää, ennen alkoholin mukaan tuloa. Normaalilla perhe-elämällä nuoret tarkoittavat tarinoissa sitä aikaa kun kaikki ovat hyvin. Tarinoissa normaaliin perhe-elämään kuuluu, että perhe on tuntunut nuorelle turvalliselta.

Kaikki oli mennyt hyvin muutaman kuukauden, suurimmilta riidoilta oltiin vältytty ja odotin uutta vuotta kuin kuuta nousevaa. (17/Ä)

Lapsena kaikki oli vielä hyvin, perheemme tuntui turvalliselta. (22/I)

Kuitenkin nuoren kasvaessa hän huomaa vanhemman käytöksessä jotain muuttuvan. Nuori havahduu vanhemman käyttävän alkoholia.

Kasvaessani huomasin, miten kaikki muuttui silmissä. huomasin isäni juovan. (22/I)

Pelko tulee esille fyysisen väkivallan uhkana, vaikka nuori kirjoittaa, ettei isä koskaan ole ollut väkivaltainen. Tästä huolimatta vanhemman käytös nuorta kohtaan on pelottavaa.

Isä ei ole väkivaltainen kun on humalassa mutta se on silti kamalaa. (14/I)

Vanhemman humalakäyttäytyminen voi aiheuttaa lapsuudessa pelkoa, ahdistusta tai häpeää, vaikka siihen ei liittyisikään humalasta aiheutuvia vakavia seurauksia, kuten väkivallan pelkoa (Itäpuisto 2005, 73). Juodessaan vanhemman käytös aiheuttaa päähenkilössä turvattomuutta. Juodessaan vanhempi saattaa olla ensin hauska ja muillakin on mukavaa, mutta juomisen edetessä vanhemman käytös muuttuu.

Kerran isäni alkoi huutamaan kaverilleni kun oli känissä vaihteeksi. (22/I)

Väkivallan pelon tarinatyypissä pelko näyttäytyy pääosin riitelynä, huutamisena ja fyysisen väkivallan uhkana tai jopa fyysisenä väkivaltana. Riidan osapuolina saattavat olla vanhemmat tai juova vanhempi ja nuori. Nuoret kokevat riitelyn negatiivisten tunteiden kautta, joihin liittyy itkua ja rai-voa. Myös riitely ilman väkivaltaa tai uhkaa koetaan pelottavana.

Kaikissa tarinoissa väkivaltainen vanhempi on isä ja kohteena äiti tai nuori. Fyysisen väkivallan kohteena voi olla toinen vanhemmista. Lapsi voi joutua tekemään omia ratkaisujaan väkivaltaisen alkoholiongelmaisen vanhemman edessä (Itäpuisto 2005, 99.) Nuori saattaa mennä vanhempien riitelyn väliin puolustamaan toista vanhempaa, jolloin hän asettaa itsensä vaaraan.

Yritän saada isän otteen irtoamaan äidin jaloista että äiti pääsisi jaloilleen. Yhtäkkiä isä irrottaa otteensa ja kääntyy minuun päin käsi nyrkissä pään korkeudelle nostettuna. Odotan iskua silmät kiinni, kun sitä ei tule aukaisen silmäni ja näen kuinka isä katsoo minua todella vihaisesti vieläkin pidellen kättänsä valmiina lyömään. Kun hänen kätensä alkaa liikkua minua kohti pakenen huoneeseeni joka on aivan selkäni takana. (17/Ä)

Pelon tarinoissa tulee useamman kerran esille fyysistä väkivaltaa, jossa kohteena on toisen vanhemman sijaan nuori itse.

Faijalla ei jostain kumman syystä riittänyt rohkeus mun mutsin ravisteluun, niin se nappas mut kohteeksi. (11/Ä+I)

Avunhakemista ulkopuolisilta tahoilta akuutissa väkivallan uhka tilanteessa ei tule tarinoissa esiin. Nyqvistin (2006, 144) mukaan lapset oppivat nopeasti, että on asioita, joita ei ole hyvä kertoa ulkopuolisille ihmisille. Esimerkiksi poliisille soittamista ei tule tarinoissa esille ollenkaan. Tarinoissa kuvataan kuitenkin keinoja suojautua väkivallalta. Lapsi, joka ymmärtää, ettei voi taistella väkivaltaisen vahvemman vanhemman kanssa, voi estää itseään kohdistuvaa väkivaltaa esimerkiksi piiloutumalla (Itäpuisto 2005). Väkivallan pelon tarinatyypissä turvaa haetaan pakenemalla omaan huoneeseen tai piiloutumalla. Nuori on kasannut painavia tavaroita ovensa eteen suojellakseen itseään ja estääkseen isäänsä tulemasta huoneeseen.

Istun huoneeni kauimmisessa nurkassa, tärisen kauttaaltaan ja heijaan itsenäni edestakaisin kädet polvieni ympärillä. Haukon henkeä, mutta en meinaa millään saada happea keuhkoihini. Oveni edessä on kirjoituspöytäni ja kirjahyllyni. (17/Ä)

Turvaa saatetaan hakea toiselta vanhemmalta, yleensä äidiltä, koska kaikissa tarinatyyppin tarinoissa väkivallan tekijänä on isä siitäkin huolimatta, että alkoholia käyttävä vanhempi saattaa olla myös äiti. Välttämättä äiti ei ole pystynyt oman kuntonsa vuoksi suojelemaan nuorta väkivalta. Tämä aiheuttaa nuorena turvattomuutta molempia vanhempia kohtaan. Toista täytyy pelätä eikä toiselta saa tarvitsemaansa turvaa.

Mun faija oli naistenvihaaja ja mun mutsi oli selkärangoton vätys, jonka takia mä jouduin elämään väkivallan alla hyvin, hyvin monta pitkää vuotta. (11/Ä+I)

Myöhemmin nuori havahtuu elämäänsä. Nuoren mielestä vanhemman tulisi olla lapselleen tukena ja antaa turvaa. Tarinoissa nuoren suhde äitiin on kuitenkin parempi verrattuna suhteessa isään. Tarinoissa äidin suhteen toivoa pidetään yllä pidempään kuin isän suhteen. Nuori toivoo salaa, että äiti vihdoin ja viimein havahtuisi ja huomaisi nuoren pahan olon. Nuori on saattanut toivoa tätä jo pitkään ilman muutosta. Vanhemman alkoholinkäyttö näyttyy nuorelle näin ollen hyvin itsekkäältä teolta, jossa ei lapsia huomioida niin kuin nuori toivoisi. Nuoren pahaolo jää syrjään alkoholinkäytön seurauksilta.

mä olin aina jossain sopukassa salaa toivonut, että mutsi heräis oman napansa ympäriltä ja huomaisi munkin pahan olon.(11/Ä+I)

Vanhemman aiheuttamat pelon kokemukset ovat jättäneet pysyviä jälkiä nuoriin. Nuori ei tiedä, kuinka vanhempaan tulisi suhtautua väkivaltaisten tilanteiden tai pelon tunteiden jälkeen. Kuitenkin nuori on päättäväinen sen suhteen, että vanhemman käyttäytymisen anteeksiantaminen tuntuu mahdottomalta.

Tämän jälkeen en ole jutellut isälleni, enkä osaa suhtautua häneen enää niin kuin hän olisi isäni. en ikinä anna hänelle anteeksi.... (22/I)

Elämä pelottavassa ilmapiirissä vaikuttavat nuoren elämään jatkossakin. Väkivalta muodostaa vakavan vaaran lapsen ja nuoren henkiselle kehitykselle ja altistaa traumavaikutuksille (Nyqvist 2006, 155). Myöhemmin elämässä nuori on saattanut ymmärtää miten oman perheen elämä on ollut erilaista ja pelonsekaista vanhemman juomisen takia. Tuen ja turvan sijaan nuori on joutunut kokemaan pelkoa ja pahoinpitelyä.

Mulle tuli sairas olo, kun mä tajusin kuinka ihmiset, joiden olisi pitänyt olla mun elämän tuki ja turva, oli hyväksikäyttänyt ja pahoinpidellyt mua vuosikausia. (11/Ä+I)

Nuoret ovat kirjoittaneet tarinoita elämäntilanteesta, jossa väkivalta saattaa parhaillaan kuulua perheen arkeen. Selvää on, että väkivallan pelon tarinoissa keskeisenä tunteena tulee esille suuri viha ja pelko omia vanhempia tai toista vanhempaa kohtaan.

En ole koskaan tuntenut mitään näin isoa vihaa ja samalla pelkoa ketään kohtaan, en sinäänsä enää pelännyt isääni, tunsin enemmän suurta vihaa ja inhotusta, että oma isä voi todella tehdä näin. (22/I)

Väkivallan pelon tarinat jäävät ikään kuin kesken, eikä tarinoiden lopussa tule ilmi, kuinka nuori on loppujen lopuksi selviytynyt. Tarinoiden lopussa kuitenkin tulee esille keinoja selviytyä sen hetkestä tilanteesta. Osa nuorista kuvaa konkreettisesti lähteneensä sisarensa luo yöksi turvaan. Toisaalta tilanteen rauhoituttua kyseisellä kerralla tarinat voivat päättyä myös välinpitämättömyyteen vanhemman osalta. Tarinoissa ei tule esille vanhemman anteeksipyyntöä tai muuta elettä nuorta kohtaan.

Kun menen alakertaan isä katsoo työhuoneessa tv:tä ja äidistä ei ole tietoaakaan. Kun kävelen ohitse hän ei katsokkaan perääni. (17/Ä+I)

Väkivallan pelon tarinat alkavat nuoren kuvauksella normaalista ja turvallisesta elämästä, jonka väkivalta tai sen uhka muuttaa turvattomaksi. Tarinoissa keskeisenä juonena kulkee väkivallan kuvaan tulo normaalin elämän keskelle. Tähän liittyy myös nuoren havahtuminen vanhempansa juomiseen. Emotionaalisella tasolla väkivallan pelon tarina ja uhka väkivallan mahdollisuudesta tuo esille tarinan päähenkilön onnellisen ja tavallisen elämän muuttumisen kärsimykseksi ja peloksi. Aikaisemmin eletty turvallinen ja normaali elämä muuttuu vanhemman humalaisen käyttäytymisen

vuoksi turvattomaksi ja pelon täytteiseksi elämäksi, jossa nuori kehittää suojele- ja suojautumiskeinoja itselleen, mutta hän voi toimia myös aktiivisena suojeelijana toiselle vanhemmalleen. Toisaalta nuori saattaa kuvata itseään väkivallan uhrina, joka toisen vanhemman sijaan on väkivallan kohteena. Nuori näyttäytyy aktiivisena toimijana yrittäen suojella toista vanhempaansa väkivallalta menemällä väliin. Näissä tarinoissa loppu jää auki, eikä tarinoissa tule ilmi, kuinka tilanteesta päästään eteenpäin tai kuinka nuorelle käy. Selviytyäkseen nuori saattaa lähteä seuraavaksi yöksi pois kotoaan tai piiloutuu odottamaan tilanteen rauhoittumista. Vanhemman alkoholinkäyttö on saattanut kestää pitkään ja väkivalta on siten liittynyt perheen elämään niin kauan, että nuori havahtuu vasta myöhemmin sen olevan väärin. Nuoren tarinoissa tulee ilmi, kuinka nuoren mielestä vastuu väkivallasta on vanhemmilla. Isä saatetaan kuvata naistenvihaajana ja äiti selkärangattomana, joka ei pysty käyttäytymisellään tilannetta lopettamaan. Nuori saattaa toivoa äidin tekevän ratkaisuja, joiden avulla perheen ja nuoren pahaolo helpottuisi. Toisaalta äidille annetaan enemmän mahdollisuuksia muuttaa käyttäytymistään. Isän toiminta on anteeksiantamatonta. Kaikesta huolimatta nuori saattaa toivoa isänsä osoittavan välittämistä eikä välinpitämättömyyttä tapahtuneen jälkeen. Väkivalta, sen uhka tai riitelyn aiheuttama voimakas pelko näyttäytyy tarinoissa anteeksiantamattomalta, pahalta ja väärältä.

5.4 Ahdistuneen nuoren tarinatyyppi

Tässä tarinatyyppissä tarinan päähenkilö tuo esille tapoja, joilla päähenkilö itse reagoi vanhemman päihteidenkäyttöön. Tarinoita tässä tyyppissä on yhteensä kuusi kappaletta. Tarinatyyppissä alkoholinkäyttäjä on voi olla kumpi tahansa vanhemmista, tai molemmat. Tunteet, joita tarinan päähenkilö tuo esille ovat syyllisyys, häpeä ja ahdistus. Tarinatyyppissä tulee esille myös pelkoa.

Tarinat alkavat samantyyppisesti, kuin kahdessa ensimmäisessä tarinatyyppissä. Tarinan alkuosassa nuori käsittelee sitä, kuinka on havainnut vanhempansa juomisen. Toisaalta heti tarinoiden alussa tuodaan esille halua normaaliin elämään.

Mä en oo ihmeelline, enkä mä haluakkaa olla. Mä haluan olla niiku kaikki muutki, mä en haluu itkee joka päivä ja toivoo parempaa huomista. Mä en haluaa muistaa niitä kertoja ku isä o huutanu mulle aiheetta. Mä en haluu muista sitä ääntä ku tölkki avataan, mä en haluu muistaa mitään pahaa. (4/I)

Jo pienenä tyttönä opin siihen että äiti oli se jolta mentiin kysymään kaikkiin asioihin vastaukset ja kertomaan huolet. (01/I)

Tarinat ovat alkuosalta osittain pelon tarinoita. Pelko saattaa olla fyysisen väkivallan pelkoa, kuten oli edellisessä tarinatyyppissä keskeisenä juonena. Tarinassa alkupuolella saattaa olla myös väkivaltatilanteiden tai väkivallan uhkan kuvausta sekä kuvausta, kuinka nuori sisaruksineen yrittää olla herättämättä isän huomiota. Lapset kehittävät erilaisia selviytymiskeinoja vanhemman alkoholinkäytön vuoksi. Sisarukset voivat tukea toisiaan hyvin pienestä lähtien niin tunteiden tasolla kuin fyysisestikin. (Itäpuisto 2005, 105.)

Isän juodessa me lapset tapasimme istua veljemme huoneessa hiljaa kuiskimalla ker-toen tarinoita toisillemme; tarinoita keväästä ja kauniista kesästä. Meidän piti olla hiljaa välttääksemme turhia riitoja. Mutta vaikka olisimme olleet kaikki illat hiljaa, tuli kuintekin se aika jolloin isä tuli ja sai meidät kaikki pelkäämään. (01/I)

Tarina etenee pelon tarinasta kohti nuoren omaa käyttäytymistä jättäen vanhemman toiminnan enemmän taka-alalle. Tarinatyyppissä tarinan kerronta ja juonen päähenkilönä on muita tarinatyypp-
pejä selvemmin nuori itse. Tarinassa luodaan etäisyyttä vanhempaan. Vanhempien juominen on ikään kuin taustatarinana ja tarinan päähenkilö kirjoittaa seurauksista, joita vanhemman päihteiden käyttö hänessä itsessään aiheuttaa. Tarinoissa ei enää keskitytä niinkään vanhemman toiminnan kuvaukseen, vaan reagointitarina etenee päähenkilön oman elämän narratiivina. Alun pelon tarinoiden kuvauksen jälkeen tarinan juonen kulku keskittyy päähenkilön omaan käyttäytymiseen, johon vanhemman jatkuva alkoholinkäyttö on vaikuttanut.

Toimijuuden kannalta tarina eroaa aikaisemmista tarinoista. Päähenkilö kuvaa omaa toimintaansa tarkemmin kuin aikaisemmissa tarinatyypeissä. Tosin nuoren toiminta voidaan nähdä negatiivisena toimintana sekä nuoren itsensä kannalta kuin myös muun perheen kannalta. Päähenkilö kuvaa tapoja, joilla reagoi vanhemman alkoholinkäyttöön ja perheen elämäntilanteeseen rankaisemalla itseään tai purkamalla pahaa oloaan itseensä päin.

Mä häpeen itteeni, oon puolen vuoden aikana pudottanu painoa 8kg ja olen alipaino-nen, silti nään itseni lihavana. Talvella mä viiltelin, mut lopetin sen, koska huomasin

ettei siitä ole mitään apua. Mä saan joka päivä melkein ahistuskohtauksia, ja puran ne juoksemalla. (4/I)

Hain suruuni ja pahaanolooni lohtua kaikesta pahasta. Olin osallistunut saatanan palvontaan, minulle puhkesi syömishäiriö, varastelin, join joka viikonloppu itseni melkein hengiltä, viiltelin, tupakoin ja lintasin koulusta. (01/I)

Tarinatyypissä päähenkilö purkaa pahaa oloaan monin keinoin, joista useimmat keinot voidaan nähdä haitallisena ja nuorta itseään vahingoittavana tapana toimia. Tarinoissa tulee esille myös ylenpalttista urheilua, mutta pääpaino on nuorta itseään vahingoittavassa käyttäytymisessä. Itsensä viiltelyä kuvataan neljässä tämän tarinatyypin tarinassa. Itsensä näkeminen kärsivänä helpottaa nuoren pahaa oloa.

Ensimmäinen kerta oli pelkkä vahinko: huusin itselleni katsoen itseäni samalla peilin palasesta, kui se luiskasti kädestäni ja teki viillon ranteeseeni. en tiedä mutta jotenkin minua helpotti nähdä itseni ”kärsivän”. (5/Ä+I)

Reagointitavan tarinatyypissä tulee esille nuoren päähenkilön yksinäisyys. Päähenkilö ei koe olevansa läheinen perheensä kanssa eikä uskalla puhua omasta olostaan heille. Hän myös kokee, ettei omalla masennuksella voi kuormittaa vanhempiaan, koska heillä on suuria omia huoliakin.

Mä en oo läheine kenenkää mu perheen jäsenen kanssa, ja isäki o pilannu maksansa juomalla, se o kuolemasairas. (4/I)

Tämä tarinatyypipi poikkeaa toisista tarinatyypeistä myös siten, että syyllisyyttä käsitellään enemmän. Muissa tarinatyypeissä syyllisyyttä on saatettu pohtia, mutta nuori on tullut siihen tulokseen, ettei ole syyllinen tai osasyllinen vanhempansa alkoholinkäyttöön ja perheen elämäntilanteeseen. Reagointitapojen tarinatyypissä nuori kokee syyllisyyttä vanhemman päihteidenkäytöstä ja kokee jotenkin olevansa vastuussa vanhemman juomisesta, vaikka toisaalta myös ymmärtää juomisen alkaneen ennen kuin on voinut tähän vaikuttaa.

Sitte mä masennuin. Ajattelen et isä juo mun takia, vaik se joi jo sillo ku äiti ja isä muutti yhtee, silti mä tunnen syyllisyyttä, et en oo tarpeeksi hyvä lapsi (4/I)

Tarinan päähenkilöllä saattaa olla vaikeuksia keskittyä koulunkäyntiin. Nuori näkee koulunkäynnin vaikeuden johtuvan perheen elämäntilanteesta. Perheen arkielämässä ei ole tilaa keskittyä koulunkäyntiin eikä kukaan tue nuorta siinä.

Koulu on kuin mikäkin sekamelska ainakin nykyään, kun ei voi oikeen keskittyä kokeisiin ja läksyihin koti-ongelmien takii. (101/Ä)

Kotona oleminen voi tuntua nuoren päähenkilön mielestä ahdistavalta. Päähenkilö reagoi kodin huonoon ilmapiiriin muuttamalla omaa käyttäytymistään.

Mikäli lapsi kokee kotinsa ahdistavana paikkana, hän voi aloittaa turvapaikan etsimisen. Turvapaikka voi olla konkreettinen tila tai paikka oman kodin ulkopuolella, mutta se voidaan löytää myös mielikuvituksen tai päihtymyksen avulla. (Meyer & Phillips 1990.) Turvapaikkana voidaan nähdä kotona myös sellaiset tilat, jossa lapsi kokee olevansa turvassa, kuten oma huone tai sängynalusta (Itäpuisto 2005, 86.) Nuoret ovat kirjoittaneet piiloutuvansa väkivallan uhkatilanteissa, mutta tässä tarinatyyppissä nuori hakeutuu turvapaikkaan myös viiltelyn tai päihteidenkäytön avulla.

Lukittauduin aina kotona joko huoneeseeni tai vessaan. Itkin ja itkin enemmän, kun kuulin kuinka vanhempani kännissä tappelivat ja huusivat toisilleen. Pimeässä istuessani yritin aina peittää korvani, että en kuulisi mitään. En syytöksiä, en tekopyhiä kilttejä sanoja, en mitään. (5/Ä+I)

Ennen toivoin lottovoittoa, mutten enää sillä silloin isäni joisi itsensä varmasti hengiltä. Ainoa joka edes hetken pidättelee on työ, ja pelkään kuollakseni jos se loppuu. (15/I)

Yksinäisyys on myös teema, josta nuoret tässä tarinatyyppissä kirjoittavat. Nuori ei uskalla puhua omasta pahasta olostaan kavereilleen tai vanhemmilleen. Tarinoissa tulee esille samanaikaisesti pelkoa alkoholia käyttävän vanhemman puolesta sekä läheisten ihmisten puolesta. Vanhemman alkoholinkäyttö voi aiheuttaa häpeää, jota yritetään peitellä kavereilta.

Mu vanheimmat ei tiää mitään mu masennuksesta. Mä en oo läheine kenenkää mu perhee jäsenen kanssa, ja isäki o pilannu maksansa juomalla, se on kuolemansairas. (4/I)

Mä häpesin sitä iha tajuttomasti, en tuonu kavereita kotiin, enkä kertomu mitään mitä kotona tapahtuu. (4/I)

Toisaalta häpeän tunne voi kohdistua myös omiin ajatuksiin. Nuori saattaa tuntea häpeää ajatellessaan, että oma vanhempi kykenisi vahingoittamaan itseään tai läheisiään. Nuori pelkää tapahtuvan jotain peruuttamatonta, mutta samalla häpeää ajatuksiaan ja sitä, kuinka voi edes ajatella omasta vanhemman vahingoittavan toista.

Mä pelkään isääni, vain sen puolesta jos se tekee äidilleni jotain tai vahingoittaa itseään. Samalla häpeän kuollakseni ja tunnen huonoa omaatuntoa että ajattelen tai edes mietin noin, omasta isästäni. (15/I)

Puolet tarinoista päätyy kuitenkin pohdintaan, voisiko tilanteesta päästä eteenpäin. Kaikesta huolimatta vanhemmat nähdään vastuullisina toimijoina, joilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa perheen elämäntapaan.

Usein mietin että mikä olisi voinut mennä toisin. Jos äiti ja isä olisivat tehneet eri ratkaisuja. Jos isä olisi pullon sijasta valinnut perheen ja äiti huolien sijaan avioeron. (01_T/I)

Nuoren elämässä havahduttavana tekijänä on ollut isän antama viimeinen mahdollisuus nuoren muuttaa omaa käyttäytymistään. Toisaalta isä kuvataan myös syyllisenä tapahtumiin. Nuoren havahduttua omaan toimintaansa, nuori alkaa nähdä myös iloa elämässään. Vaikka välit isään ovat viileät, äiti nähdään läheisenä henkilönä, jonka kanssa voi iloita kortin pelaamisesta tai television katselemisesta.

Mun isä sanoi, että saan yhden mahdollisuuden olla luottamuksen arvoinen. ja mä olin. mä en halunnu tappaa äitiäni tai veljeäni enää sisältä. (15/I)

Emotionaalista tasoa tarinoissa jäsennellään kahta reittiä. Ensimmäinen tapa on pohjalta epätoivon ja kärsimyksen kautta lähemmäs toivottavuuden tilaa, jossa uskalletaan ajatella tulevaisuutta parempana. Nuoren itseään vahingoittavan käytöksen jälkeen liikahtetaan havahduttavien kokemusten kautta lähemmäs parempaa aikaa, jossa nuori kokee saavansa elämään enemmän hallintaan.

Mutta lopulta sain vihdoin silmäni auki ja näin maailman uusin silmin. Heräsin aivan kuin ikiunesta. Sain lääkityksen ja jotenkin hillittyä kovaa alamäkeäni. (1/1)

Toisaalta myös mahdollisuus toivottomuuden tilan jatkumiseen ja syvenemiseen entisestään on läsnä tarinassa. Reagointitapojen tarinatyyppin tarinoista puolet eivät pääty onnellisesti. Viiltelyn ja muiden pahanolon purkausten jälkeen puolet tarinoista päättyy epätoivon ilmauksiin. Tarinoissa tulee vahvasti esille epätoivo tilanteessa. Päähenkilöt tuovat esille joko suoraan tai epäsuorasti itse-tuhoisia ajatuksia.

Miks äiti ei erota valheita mu lauseissa? Miks se ei kuule ku itken öisin? Miks se ei nää mu viiltoja, miks kukaa ei nää mite paha mul o oolla? Mä en halua enää elää, en ainakaan näi. (4/1)

Tuntuu joskus siltä, että itsari ois paras vaihtoehto näiden juttujen takii. (101/Ä)

Kausaalaisella tasolla tarina alkaa vanhempien juomisen kuvauksella, joka johtaa nuoren negatiiviseen käyttäytymiseen. Nuori kuvaa alussa vanhempien juomista, jopa väkivaltaa jota perheessä joudutaan kohtaamaan. Tämän jälkeen nuori itse alkaa oirehtia ja käyttäytyä itseään vahingoittavalla tavalla. Viiltelyn, syömishäiriön tai ylitse menevän liikunnan jälkeen tarinatyyppillä on kaksi päätös-vaihtoehtoa. Aikaisempien tapahtumien vuoksi nuori on saattanut vajota vielä syvempään epätoivoon, eikä kirjoitushetkellä elämässä näy valoa. Toisena vaihtoehtona tarinoissa edetään hiukan eteenpäin ja nähdään mahdollisuus parempaan tulevaisuuteen. Nuori on voinut havahtua elämäänsä vanhemman puuttumisen kautta tai mielisairaalaan joutumisen kautta. Näiden kokemusten perusteella nuoren elämän suunta on muuttunut ja nuori kuvaa tuntevansa olon arvokkaaksi ja että hänes-tä välitetään.

5.5 Avunhakemisen tarinatyyppi

Viimeiseksi tarinatyyppiksi muodostui avunhakemisen tarinatyyppi, jonka keskeinen juoni kiteytyy avunhakemisen ja sen pohdinnan ympärille. Tarinoita tässä tarinatyyppissä on yhteensä kuusi. Avunhakemisen tarinatyyppissä keskeistä on toimijuus, ja nuori saattaa itse olla aktiivinen toimija. Avunhakemista ei kuitenkaan koeta yksiselitteisen helpoksi ja suurimmaksi osaksi tarinoissa avunhakijana on kuitenkin ollut jokin nuoren läheinen, esimerkiksi sisar. Tarinatyyppissä tulee esille myös neuvottomuutta ja pelkoa siitä, miten muut ihmiset suhtautuvat asiaan, mikäli nuori lähtisi hakemaan apua.

Avunhakemisen tarinoissa alkuun liittyy pohdinta, kuinka nuori on selvinnyt vanhempien alkoholinkäytöstä. Kaikissa tarinoissa vanhemman alkoholinkäyttöä on jatkunut pitkään ja nuori saattaa olla hyvin väsynyt tilanteeseen. Nuoren mielestä hänen pitäisi välittää vanhempiensa juomisesta, mutta hän ei enää jaksaa. Hän saattaa olla neuvoton, miten hän voisi asiaan vaikuttaa.

En tunne enää kipua vanhempieni juomisesta. En jaksaa enää välittää, vaikka minun pitäisi. Mutta mitä voisin tehdä? (16/Ä+I)

Tarinoiden alussa nuori tuo esille vanhempansa alkoholinkäytön syitä. Nuori voi kirjoittaa ymmärtävänsä tavallaan äitinsä juomista ja selittää sitä läheisen kuolemalla. Samalla nuori kirjoittaa ikään kuin hyväksyvänsä äitinsä juomisen ja kirjoittaa sallivansa sen.

Äidillä ollut pientä putkea päällä muutamina iltoina ja ymmärtäähän sen jotenkin, kun mummia ei enää täällä ole. Eli tällä perusteella olen sallinut tuon naukkailun...niin...tai en ainakaan jaksaa miettiä sitä niin paljoa. (21/Ä)

Avunhakeminen ei aikaisemmissa tarinatyypeissä tullut kovin voimakkaasti esille. Avunhakemiseen liittyy, kuten muutamassa aikaisemmissakin tarinatyypeissä, kavereilta saatu tuki. Huolien jakaminen läheisten ystävien ja kavereiden kanssa auttaa nuorta. Toisaalta nuoret kirjoittavat yksinäisyydestä ja siitä, etteivät läheisimmät kaverit ymmärrä, miltä nuoresta oikeasti tuntuu. Tässä tarinatyyppissä tarinan keskeinen pohdinta nitoutuu avunhakemisen ja hakematta jättämisen ympärille. Nuori on saattanut hakea apua itselle ja omaan pahaan oloon. Nuori ei niinkään hae apua vanhemmalleen kuin itselleen. Nuoret kirjoittavat tarinoissaan avun saamisesta tai avunhuudoista. Myös reagointitavan tarinatyyppissä nuoren käyttäytyminen voidaan nähdä avunhuutona nuoren pa-

haan oloon. Nuori kuvaa tilannetta, jossa on joutunut lähtemään pois kotoaan vanhempien alkoholinkäytön vuoksi. Vanhempien alkoholinkäyttö on saattanut kestää pitkään ilman, että kukaan on asiaan puuttunut. Tarinoissa tulee esille, että asioihin puuttuminen tuntuu nuoresta helpottavalta ja huojentanut hänen oloaan.

Koulustakin piti olla pois sen takii, ku piti mennä siskoon työ yöksi äiteen ja isseen kännäilyyn takii. Mutta vihdoin sossu puuttui asiaan kunnolla. Ne sanoi äiteelle et nyt tuli lähtö, nyt sä lähdet vieroitukseen. Äiti tietenkin laitto vähän vastaan, mutta suosui lopulta. (26/Ä+I)

Joskus avunhakijana on ollut nuoren läheinen ja tällöin apua on haettu viranomaisilta. Tilanteessa, joka on kestänyt pitkään sosiaalitoimiston väliintulo tilanteeseen, näyttäytyy nuoren mielestä jopa järkevältä. Mahdollinen huostaanotto ei pahassa tilanteesta tästä nuoresta tunnu mahdottomalta ajatukselta.

Sitten kun olin noin 12, isosiskoni meni möläyttämään jossain laitoksessa, kuinka huolissaan hän on meistä. Sitten sieltä soitettiin sossuun ja sossu otti asian hoidettavakseen. (30/Ä+I)

Nykyään tilanne on mennyt niin pahaksi, että on mahdollista että meidät otetaan huostaan. Se tuntuu toisaalta järkevältä ja ihan mukavalta, koska en kestänyt vanhempiani, mutta toisaalta halusin pysyä kotiseudullani. (30/Ä+I)

Keskustelu ammattilaisen kanssa saattaa antaa nuorelle varmuutta ja itseluottamusta. Alkoholinkäytöstä ei vanhemman kanssa tästä huolimatta uskalleta puhua. Juova vanhempi tai muut aikuiset saattavat pyrkiä aktiivisesti vaientamaan keskusteluyritykset ja kysymykset (Itäpuisto 2005, 70). Kuitenkin tarinassa tulee ilmi, kuinka asiasta puhuminen olisi nuorelle tärkeää.

Joskus olen miettinyt, että muuttiko psykologilla käynnit jotakin. Psykologi antoi varmuutta itselleni, mutta ei tarpeeksi sanomaan äidille suoraan. Ja tuskin tuota varmuutta kunnolla saankaan koskaan. Onneksi se on siunaantunut veljelleni. (21/Ä)

Avunhakemisen kynnyksenä nuorelle voi olla myös pelko, kuinka vanhemmat suhtautuisivat asiaan. Nuorta voi huolettia pettäkö hän vanhempiensa luottamuksen kertomalla perheen sisäisiä asioita eteenpäin ulkopuolisille.

Pelkäsin myös sitä, että vanhempani leimaavat minut petturiksi ja petän heidän luottamuksensa. (16/Ä+I)

Avunhakemisen kynnyksenä voi olla myös pelko, kuinka muut ihmiset suhtautuvat asiaan. Nuori saattaa hävetä itseään ja elämäntilannettaan. Nuorella voi olla ajatuksena, ettei hänellä ole avunhakemiseen oikeutta.

en kehtaa enää mennä edes juttelemaan sille nuorisotyöntekijälle, koska minua hävetää, että käytän häntä vain väylänä saada oma paha oloni pois ja lisää itseluottamusta. (16/Ä+I)

Mä en uskalla puhua kellekkään, pelkään tuomitsemista. Mua kiusataa koulussa, eikä kotonakaa olot oo mitkää hääppöset. Mulla ei oo paljoo kavereita, enkä mä oikei osaa edes puhua asioistani, jotenki häpeen kaikkee itessäni. (24/I)

Nuori voi pelätä seurauksia, joita avunhakeminen ja vanhemman päihteidenkäytöstä puhuminen ulkopuolisille ihmiselle saattaisi aiheuttaa.

Olin joskus yrittänyt juttelua ilman mainittavia tuloksia, mutta apua en uskaltanut koskaan hakea. Pelkään sossuja, pelkään että meidät huostaan otettaisiin. (16/Ä+I)

Silloin, kun nuori on uskaltanut puhua asiasta ulkopuoliselle henkilölle, hän kuvaa sen erittäin rohkeana tekona.

Olen käynyt puhumassa seurakuntamme nuorisotyöntekijälle joskus tästä. Se on yksi rohkeimmista asioista, joita olen tehnyt asian eteen. (16/Ä+I)

Kausaalinen taso tarinassa kulkee liittämällä vanhemman alkoholinkäyttö johonkin tapahtumaan, esimerkiksi läheisen ihmisen menetykseen. Tämän seurauksena vanhempi juo ehkä entistä enem-

män. Nuori on aikaisemmin jaksanut välittää ja huolestua juomisesta. Tilanne on kuitenkin jatkunut pitkään, jonka seurauksena nuori ei enää jaksa ja muuttuu välinpitämättömämmäksi vanhemman juomista kohtaan. Tällöin nuori ei näe vanhempansa olevan kokonaisuudessaan vastuussa tilanteesta, vaan ymmärtää esimerkiksi läheisen kuoleman ajaneen vanhemman käyttäytymään tietyllä tavalla. Toisaalta nuori saattaa kokea, että hänen tulisi kantaa vastuuta ja hakea apua tai puuttua vanhemman juomiseen ja perheen elämäntilanteeseen. Avunhakemisen tarinatyypissä nuoren pohdinta liittyy paljolti siihen, onko hänellä oikeutta puuttua alkoholinkäyttöön. Alkoholistiongelmaisen perheenjäsenen vaikeneminen ei aina ole vapaaehtoista, vaan heillä voisi olla puhua ja tulla huomatuiksi (Itäpuisto 2006, 251). Nuori pohtii seurauksia ja sitä, mitä mahdollinen avunpyyntö saattaisi perheelle aiheuttaa. Nuori kirjoittaa häpeästä, joka on esteenä avunhakemiselle. Toisaalta hän pohtii, pettäkö hän vanhempansa, jos keskustelee asiasta ulkopuolisen kanssa. Myös epävarmuus tulevaisuudesta ja seurauksista huolettaa. Nuori voi pelätä tulevansa huostaan otetuksi, mikäli vanhemman alkoholinkäyttö tulisi julki.

Silloin, kun nuori kirjoittaa saaneensa apua ulkopuoliselta ammattilaiselta, he mainitsevat tarinoissaan saaneensa apua sosiaaliviranomaisilta, seurakunnan nuorisotyöntekijöiltä sekä psykologilta. Kavereilta ja läheisiltä ystäviltä tai sisaruksilta on myös saatu tukea elämäntilanteeseen. Usein avunhakemisen on eteenpäin vienyt tarinan päähenkilön läheinen, kuten sisar. Sisaren tai ulkopuolisen ihmisen toiminnan seurauksena perheen tilanne on saattanut muuttua, kuten sosiaalityöntekijän puuttumisella tilanteeseen. Toisaalta vanhemman alkoholinkäyttö ei ole ollut avunhakemisen kohteena eikä itse tilanteeseen ei välttämättä ole tullut muutoksia, mutta nuori on saanut keskusteluapua ammattilaiselta ja hänen oma olonsa on mahdollisesti helpottunut. Nuori on pääsääntöisesti kokenut avunsaaminen hyvänä asiana, mutta toisaalta keskustelutuki ei ole välttämättä tuonut konkreettista apua. Tarinoissa nuoret pohtivat avunhakemista monipuolisesti ja näyttävät kantavan harteillaan suurempaa kuormaa, mihin pystyvät itse vaikuttamaan.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Pro gradu-tutkielmani tarkoituksena oli tutkia nuorten Varjomaailma.fi –verkkosivustolle kirjoittamia tarinoita vanhemman alkoholinkäytön haitallisuudesta. Tarkastelin tutkimuksessani, miten vanhemman alkoholinkäyttö näyttäytyy nuorten kirjoittamissa tarinoissa sekä millaisia tuntemuksia vanhemman alkoholinkäyttö nuorissa herättää. Sosiologisen lapsitutkimuksen tavoin olen halunnut korostaa lasta ja nuorta aktiivisena toimijana ja oman elämänsä asiantuntijana (ks. Strandell 1992; Ritala-Koskinen 2001). Näin ollen olen ollut kiinnostunut, siitä mitä lapset ja nuoret kirjoittavat. Tutkimuksessa käytin narratiivista lähestymistapaa. Aineistoni oli narratiivinen, koska nuorten tarinat on pääosin kirjoitettu kertomusmuotoon. Tarinoita analysoidessani käytin narratiivisen analyysin menetelmiä. Tarinan muodostaminen voidaan nähdä tärkeäksi, kun on tarpeellista löytää tapahtuneelle selitys ja merkitys, katsoa tulevaisuuteen muutoksen jälkeen ja turvata identiteetin jatkuvuus elämäntarinan käänteen jälkeen (Koski-Jännes & Hänninen 2000, 198). Tarinoissa nuoret pohivat vanhempien alkoholinkäyttöä, etsivät syytä sille, mutta myös jäsentävät omaa maailmaansa suhteessa vanhemman alkoholinkäyttöön.

Analyysin avulla etsin ensin tarinoista keskeisen aihealueen, jota tarinassa käsiteltiin. Tämän perusteella muodostin viisi erilaista tarinatyyppiä. Jokaisessa tarinatyyppissä nuori käsittelee elämäänsä erilaisesta näkökulmasta ja painottaa erilaisia asioita. Jokainen tarinatyyppi muotoutuu omakseen juonenkulun myötä.

Tarkastelin tarinatyypeistä myös esille nousevia tunteita, jotka myös eroavat jonkin verran tarinatyypeittäin. Tarinatyypeissä käsitellään monenlaisia tunteita. Tunteista korostuu pelko, häpeä, mutta niistä on luettavissa myös toivoa paremmasta. Tarinatyyppien tunteiden kirjo kertoo nuoren kyvystä käsitellä vanhemman alkoholinkäyttöä laajasti. Vanhemman alkoholinkäyttö voi näyttäytyä nuoren silmissä monenlaisella tavalla ja aiheuttaa monenlaisia tunteita ja tuntemuksia. Nuoren kokemat tuntemukset ja vanhemman alkoholinkäytön haitat ovat yksilölliset ja vaihtelevat. Toisen perheen alkoholinkäyttö ja nuoren kokemat haitat voivat olla toiselle perheelle ja nuorelle vieraita.

Sen jälkeen tunteeni ovat vaihdelleet vihasta suruun ja häpeään. Olen ollut myös ahdistunut ja täysin välinpitämätön. Kukaan ei voi kertoa minulle, mitä minun pitäisi tuntea, enkä minä itsekään tiedä sitä. (16/Ä+I)

Kaikki tarinatyyppit keskittyvät käsittelemään nuoren elämää vanhempien kanssa, jotka käyttävät liiallisesti alkoholia. Vaikka tarinoissa kirjoittajana on nuori, tarinan todelliset päähenkilöt vaihtelevat. Osassa tarinoista nuori ottaa etäisyyttä itseensä ja todellinen tarinan päähenkilö onkin äiti, isä tai molemmat vanhemmat. Päähenkilön roolia ja kertojan suhdetta säätelemällä nuori voi ottaa etäisyyttä itseensä, suhtautua analysoiden, ymmärtävästi tai puolustavasti itseensä (Koski-Jännes & Hänninen 1998, 198).

6.1 Tarinoista tekoihin

Analyysi nuorten tarinoista osoittaa nuorten kirjoittavan omasta elämästään avoimesti ja usein tarinoissa käsitellään hyvinkin vaikeita asioita, kuten luottamuksen rikkomista ja perheensisäistä väkivaltaa. Tarinalla voidaan nostaa esiin ne seikat, joiden koetaan olevan tapahtumien etenemisen kannalta olennaisia. Tarinalla voidaan tulkita ja pelkistää kaottista tapahtumaa. (Koski-Jännes & Hänninen 2000, 198.) Mahdollisia muita syitä, miksi nuoret ovat tarinansa kirjoittaneet, tulee esille tarinoissa. Nuori on saattanut kirjoittaa tarinan varjomaailma.fi verkkosivustolle myös vertaistuen hakemisen toivossa.

Ja nyt tyttö hakee keskusteluapua samoja kokemuksia omaavista nuorista. (21/Ä)

Nuori saattaa tarinan kirjoittamisen perusteella kannustaa myös muita vastaavassa tilanteessa hakemaan tilanteeseen ajoissa apua.

Joskus sitä ei vaan kestä. Silloin kannattaa huutaa apua. Yksin ei selviä. Huutakaa niin kova ja niin kauan kunnes joku kuulee. Muuten saatatte eksyä epätoivossanne sumuiselle polulle, jolta ei aina ole paluuta. (15/I)

Tarinoissa on monipuolisia tunteiden ilmaisuja. Tunteiden voidaan ajatella muovaavan sisäistä tarinaa, mutta myös sisäinen tarina muovaa tunteita (Hänninen 200, 70). Tunteet, joista nuoret kirjoittavat ovat samantyyppisiä kuin A-klinikkasäätiön Nuorten kysely 2011 tuloksissa tuli esille. Siinä todettiin nuorten kokevan vanhempien alkoholinkäytön aiheuttavan häpeää, inhoa ja pelkoa. Nuorten tarinoista nousee esille nämä samat tunteet, mutta myös pettymys, viha, ahdistus ja epätoivo. Toisaalta myös hämmennys ja toivo tulevat esille. Olen koonnut Suonisen ja Jokisen (2011) tavoin tarinatyyppien keskeiset erot taulukkoon.

TAULUKKO 1: Tarinatyyppien keskeiset erot

TARINATYYPPI	JUONI	TUNTEET	TARINAN PÄÄHENKILÖ
Luottamuksen rikkoutumisen tarina	vanhemman lupauksen ja käyttäytymisen ristiriita johtaa luottamuksen menetykseen	pettymys, viha	Vanhemmat
Äidin retkahduksen tarina	toive paremmasta, mutta juomaan retkahtamisen myötä nuoren maailman romahdus	toivo, ymmäryys, epätoivo	Äiti
Väkivallan pelon tarina	”normaali elämän” murtuminen ja alkoholista johtuva väkivalta	pelko, viha, välinpitämättömyys, inho	Vanhemmat (Isä)
Itseään vahingoittavan nuoren tarina	elämä alkoholin keskellä johtaa nuoren omaan negatiiviseen käyttäytymiseen	syällisyys, häpeä, ahdistus, epätoivo	Nuori itse
Avunhakemisen tarina	avunhakeminen tai sen pohdinta tilanteen muuttamiseksi	hämmennys, toivo	Nuori itse

Luottamuksen rikkoutumisen tarinan keskeisenä juonena on vanhemman tekemän lupauksen ”viimeinen kerta” ja hänen todellisen käyttäytymisensä välinen ristiriita, joka aiheuttaa nuorelle luottamuksen menetyksen. Myös luottamuksen rikkoutumisen anteeksiantaminen on nuorelle vaikeaa. Vanhempi tai vanhemmat ovat voineet useamman kerran luvata lopettaa juomisensa. Nuori on tätä toivonut, mutta kerta toisensa jälkeen nuori näkee vanhempiensa juovan lupauksistaan huolimatta. Voimakkaimpana tunteena luottamuksen rikkoutumisen tarinatyyppissä tulee esille pettymys. Luottamuksen tarinatyyppissä nuori pohtii omaa syyllisyyttään vanhemman juomiseen, mutta kaikissa näissä tarinoissa nuoret toteavat olevansa syyttömiä ja vastuu juomisesta on vanhemmalla. Nuori näkee hyvään vanhemmuuteen kuuluvan lapsista huolehtimisen. Koponen kirjoittaa tutkimuksensa pohjalta päihdeperheissä puuttuvan usein arjen turvalliset rutiinit ja hoivaava vuorovaikutus. Lapsen

tarpeita ei päähtyneenä osata huomioida ja jopa ravinnon saannissa saattaa olla hankaluuksia. Lapsen arjesta puuttuu ennakoitavuus ja johdonmukaisuus. Tämän vuoksi lapsi voi joutua tilanteisiin, joissa hänen on huolehdittava vanhemmistaan ja sisaruksistaan. (Koponen 2005, 17.) Tämän suuntaisia ajatuksia löytyy myös oman aineistoni nuorten tarinoista. Nuoren mielestä vanhemman tulisi kantaa vastuuta myös nuoresta. Tyhjät lupaukset juomattomuudesta rikkovat nuoren sydämen ja anteeksiantaminen tuntuu vaikealta. Myös A-klinikkasäätiön tutkimuksessa (2011) ikävintä nuorten mielestä on jos lupauksista ei pidetä kiinni. Ikävää on myös, jos kodin asioiden hoitaminen kärsii juomisen vuoksi.

Nuoren suhde vanhempiin on erilainen riippumatta siitä, kuinka paljon vanhemmat käyttävät alkoholia. Tarinoissa kerrotaan enemmän äidistä kuin isästä. Äidin retkahduksen tarinatyyppissä juoni kytkeytyy keskeisesti äidin alkoholinkäytön ympärille. Äidin juominen ja retkahdus näyttäyty merkittävänä asiana nuoren elämässä ja sitä on haluttu osassa tarinoita käsitellä omana kokonaisuutena. Äidin retkahtaminen juomaan päihdehoidon jälkeen on nuorelle romahduttava kokemus. Päihdehoitoon osallistuminen vaikuttaa koko perheen toimintaan. Nuori joutuu ottamaan ehkä enemmän vastuuta arkielämästä, mutta samalla hän toivoo päihdehoidon vaikuttavan myöhemmin alkoholinkäyttöön sitä vähentävästi. Nuoret toivoivat päihdehoidon vaikuttavan vanhempansa alkoholinkäyttöön. Lasten ja nuorten toiveita ei tulisi sivuuttaa vanhemman päihdehoidossa. Parhaimmillaan lapsi voi vanhemmalle olla motivoivana tekijänä pyrittäessä päihdeettömyyteen. Hyytinen (2006, 188-189) toteaa, että lapsesta tulee tehdä kuntoutuksen subjekti, jonka avulla myös tuetaan vanhemman kuntoutusta. Lapsen kokemusten tulee todellistua vanhemmille, jotta he saavat kosketuksen hänen kokemuksiinsa. Tällä tavoin vanhempi voi asettaa lapsen tarpeineen omien tarpeidensa edelle, näkemään lapsen kehitystason ja antamaan lapselle lapsen roolin perheessä. Jähi (2004, 47) toteaa tutkimuksessaan lapsen elävän vanhemman sairauden ehdoilla, jossa lasten arkipäivää leimaa kaaottisuus, katkelmallisuus ja ennustamattomuus sekä huolenpidon ja emotionaalisen tuen puute. Tarinoissa nuoret toivovat vanhemmilta muun muassa huolenpitoa. Huolenpitoa voi tarkastella myös rahankäytön suhteen. Lapset ovat riippuvaisia vanhempien rahankäytöstä. Vanhemman alkoholinkäyttöön voi liittyä runsasta rahanmenoa, joka heijastuu lapsiin (ks. Itäpuisto 2005, 78.) Tämä tulee esille myös aineistoni tarinatyypeissä. Nuori voi kokea vanhempien käyttävän rahansa mieluummin juomiseen ja alkoholiijuomiin, kuin nuoren tarpeisiin.

Päihdehoidon myötä myös katkokset ihmissuhteissa tulevat esille. Tarinoissa tulee ilmi, että suhteet päihdeitä käyttävään vanhempaan saattavat katketa pitkäksi aikaa. Tämä asia tuntuu olevan mer-

kittävää nuorelle, koska hän ottaa sen esille useissa kirjoituksissa. Joissakin tarinoissa kuvataan suhteen äitiin olevan parempi kuin mitä on suhde isän kanssa. Äidin toivotaan huomaavan pahaolo ja reagoivan asiaan. Törmä (2010) toteaa alkoholin tuhoavan äidin voimavarat, mutta tahto ja halu rakastaa ja hoivata lasta säilyy taustalla. Arjessa tämä ei kuitenkaan voimavarojen puutteen vuoksi näy. On todettu, että äidin alkoholinkäyttö saattaa joissakin tapauksissa alentaa ikää, jossa nuori itse aloittaa juomisen. Toisaalta nuoren oman juomisen aloittaminen voi lykkääntyä, mikäli äidillä ja nuorella on hyvä suhde. Äiti-nuori suhde voi toimia nuoren oman juomisen ehkäisevänä tekijänä. (Lo & Cheng 2010, 888-900.) Nuorella näyttää antavan äidille enemmän mahdollisuuksia muuttaa käyttäytymistään tai toivo äidin juomattomuuden suhteen elää pidempään. Toisaalta huoli äidin pärjäämisestä on läsnä. Tarinoissa nuoret ovat huolissaan äidin tulevaisuudesta. Tarinoissa tulee esille myös huoli isästä ja hänen terveydestään ja tulevaisuudesta. Vanhemmilla on suuri merkitys nuorille ja heidän alkoholinkäyttö aiheuttaa niin äidin kuin isänkin suhteen.

Koponen (2005a) on tutkimuksessaan huomannut, että päihteille altistuneet lapset olivat joutuneet kasvamaan varhaislapsuudessaan turvattomissa elinoloissa. Varhaislapsuudessa lapset olivat joutuneet kokemaan laiminlyöntiä, perheväkivaltaa ja katkoksia ihmissuhteissa. (Koponen 2005, 13.) Tämä tulee ilmi myös omassa tutkimuksessani. Väkivallan pelon tarinatyyppissä keskeisintä on perheen sisällä tapahtuva väkivalta tai sen uhka. Riitelytilanteet voivat nuoresta tuntua pelottavalta myös ilman että siihen liittyy fyysistä väkivaltaa. Lapsia, jotka elävät alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa, usein häiritsee perheessä tapahtuva riitely kuin varsinainen alkoholinkäyttö (ks. esim. Itäpuisto 2005, 74). Kaikkiin väkivallan pelon tarinoihin liittyy alkoholinkäyttöä. Kuitenkaan väkivallan tekijä ei kaikissa tarinoissa ole humalassa oleva vanhempi. Tarinoissa tulee esille perheväkivaltilanteita, joissa nuori saattaa olla jopa väkivallan kohteena. Väkivallan pelon tarinoissa väkivallasta ei puhuta jälkikäteen, anteeksipyyntöjä ei esitetä. Nuoret näkevät vastuun olevan vanhemmilla ja toivoisivat vanhemman pystyvän muuttamaan juomistaan, niin, että väkivalta perheessä loppuisi. Avun hakemista viranomaisilta ei suoranaisesti tule esille. Se, kuinka vanhempien alkoholinkäytöstä ja väkivallasta kärsivän nuoren tilanne tulee auttamiskanavien tietoon, on suuri haaste. Perheen sisässä tapahtuvaan väkivaltaan on vaikeaa puuttua, koska ongelmasta ei puhuta ulkopuolisille. Lisäksi väkivalta voidaan siirtää kokonaan sivuun tai sitä vähätellään. (Nyqvist 2006, 152.) Nuoret kirjoittavat kuitenkin erilaisista tavoista suojautua väkivallalta, esimerkiksi piiloutumalla. Itsestä huolehtiminen on yksi lapsen selviytymiskeinoista (Itäpuisto2005, 99). Nuoret saattavat myös omalla toiminnallaan pyrkiä suojelemaan toista vanhempaa. Tarinoissa kuvataan, kuinka

juominen on aiheuttanut perheessä pelkoa ja joissa vanhempi sisarus on saattanut ottaa nuoremmat sisarukset luokseen turvaan.

Tutkimusten mukaan vanhemman alkoholinkäyttö voi vaikuttaa nuoren oman alkoholin ja muun huumeikäytön varhaisempaan aloitukseen (esim. Velleman 1990). Tämä tulee osassa nuorten tarinoita raakalla tavalla ilmi. Ahdistuneen nuoren tarinatyyppissä tulee esille, kuinka nuori reagoi perheen huonoon elämäntilanteeseen käyttäytymällä itseään vahingoittavasti. Tarinatyyppissä tulee esille nuoren oma alkoholinkäyttö, huumeet, viiltely ja turvattomuus. Tässä tarinatyyppissä nuoret kirjoittavat eniten syyllisyydestä, ahdistuksesta ja epätoivosta. Tarinatyyppin loppu jää auki. Tarinoissa tulee esille tyytymättömyys nykyiseen elämään ja jopa elämän päättämistä pohditaan. Toisaalta itseään vahingoittavan nuoren tarinassa tulee esille mahdollisuus pohjalta ylösnousemiseen, jossa viiltelyn ja päihteidenkäytön jälkeen nuori on havahtunut elämäänsä ja haluaa muuttaa elämän suuntaa. Tarinatyyppissä vaikeuksien jälkeen voi seurata elämämuutos ja elämän saaminen paremmin hallintaan.

Avunhakemisen tarinatyyppissä pohditaan, onko nuorella oikeutta hakea apua ja saako hän puuttua vanhempiensa juomiseen. Puhumattomuus liittyy alkoholiongelmiaisten perheisiin siten, ettei nuorella välttämättä ole lähellään ketään kenelle puhua (Itäpuisto 2006, 259). Nuori voi pohtia, pettäkö vanhempiensa luottamuksen kertomalla perheen sisäisistä asioista ulkopuolisille. Ammatilaisen kanssa keskustelu on tarinoissa koettu itsevarmuutta lisääväksi tekijäksi. Hyvien suhteiden luominen alkoholia käyttäviin vanhempiin lapsuudessa tai myöhemmin aikuisena näyttäytyy hankalalta. Lapsuudessa koetun vanhemman alkoholinkäytöllä saattaa olla vaikutuksia myös suhteiden luomiseen myöhemmässä vaiheessa. Tunteista puhumiseen tai ristiriitojen ratkaisuun ei ole saatu positiivista mallia lapsuuden perheestä ja tämä voi heijastua myöhemmin omaan perheeseen. Oman vanhemman alkoholinkäyttö voi aikuisuudessa heijastua negatiivisesti myös lapsien kasvatukseen. (Schäfer 2011, 135-151.) Lapsuudessa koetut haitat vanhempien alkoholinkäytöstä lisäävät häpeän negatiivisia vaikutuksia lapsuudessa, mutta myös heidän elämässään aikuisena. Toisaalta kokemusten kuunteleminen joko lapsena tai myöhemmin aikuisena voi auttaa pääsemään yli lapsuudessa koetuista alkoholinkäyttöön liittyvistä häpeän kokemuksesta. (Rafferty & Hartley 2006, 115-127.) Nuorelle on merkitystä sillä, mikäli hän voi puhua häpeän kokemuksistaan joko lapsena tai aikuisuudessa. Nuorilla on vaikea elämäntilanne ja usein heiltä puuttuu rohkeus lähteä itse etsimään itselleen ja perheelleen apua. Myös pelko siitä, mitä vanhemmat ajattelevat, jos nuori hakee apua, saattaa olla esteenä avunhakemiselle. Nuorille tulisi olla matalan kynnyksen avunhakupäilyä, koska

halu puhua tulee ilmi, vaikka nuoret pohtivat ovatko he siihen oikeutettuja. Kaverien ja läheisten kanssa keskustelu auttaa nuoria siinä hetkessä eteenpäin. Myös ammattilaisen kanssa keskustelu on koettu hyväksi. Avunpyyntö viranomaisilta saattaa tuntua liian pelottavalta mahdollisten seurausten takia. Nuorten auttamiskeinojen kehittäminen auttaa myös pitkällä tähtäimellä nuoria selviytymään elämässään paremmin. Holmila & Bardy & Kouvonen (2008) esittävät, että koulu voisi olla paikka, josta lapsien tulisi voida yksin hakea apua tilanteeseen, koska mitä vakavammasta päihdeongelmasta on kyse, sitä vaikeammalta koko perheen kanssa työskentely näyttäisi olevan. Heidän mielestä tällöin tulisi korostaa lapsen ja nuoren omaa asiakkuutta.

Tässä tutkimuksessa on nähtävissä, että nuorten tavat käsitellä vanhemman alkoholinkäyttöä ja siitä aiheutuvia haittoja ovat erilaiset. Toiset kirjoittavat itsestään aktiivisena toimijana, toisten ikään kuin hyväksyessään tilanteen olevan sellainen, mihin ei itse voi vaikuttaa. Toisaalta nuoren käyttäytyminen saattaa muuttua vanhemman alkoholinkäytön vuoksi. Mielenkiintoista on se, mitkä ovat selviytymiskeinot elämäntilanteessa, jossa nuori elää vanhempien alkoholinkäytön kanssa. Tarinoissa nuoret kertovat saavansa tukea läheisiltä ystäviltä ja kavereilta. Turvapaikka saattaa olla vanhemman sisaren luona tai omassa huoneessa. Nuoret ottavat vastuuta sellaisista asioista, jotka eivät tavalliseen nuoren tehtäviin kuulu. Tarinoiden tarkastelu arvojen tasolla (ks. Hänninen & Koski-Jännes 2001) tuo esille nuorten näkemyksen vanhemman huolenpidon merkityksestä. Juominen ja siitä seuraava välinpitämättömyys näyttäytyy tuomittavalta. Nuorelle vanhemmat ovat arvokkaita ja tärkeitä, juominen väärää.

6.2 Katse taakse ja eteenpäin

Tutkimuksen kohteena olivat omaa nuoruuttaan parhaillaan elävät nuoret toisin kuin Itäpuiston (2005) tutkimuksessa, jossa aikuiset muistelevat vuosien takaa omaa lapsuuttaan. Tällä on ollut merkittävä vaikutus aineistoon ja nuorten kertomiin tarinoihin. Osa tarinoista jää ikään kuin kesken eikä nuori voi kirjoittaa tarinaansa loppuun. Emme saa koskaan tietää, kuinka tarinat todellisuudessa ovat päättyneet ja millainen vaikutus tällä on nuoren loppuelämään. Yksi tavoitteistani oli kuitenkin tuoda nuoren omaa ääntä esille nuoren sen hetkisestä elämästä ja ajattelusta. Tässä tavoitteessa olen mielestäni onnistunut, koska tutkielmani tulokset perustuvat nuorten omiin kirjoituksiin. Olen kiitollinen A-klinikkasäätiölle tutkimusluvasta ainutlaatuiseseen aineistoon. Arvostan sitä, että nuoret ovat vapaaehtoisesti kirjoittaneet oman tarinansa omasta lähtökohdastaan ja vain omien tarkoitusperiensä vuoksi. Tällöin aiheet, jotka nousevat esille, ovat nuorten omien ajatusten tulosta. Tutkimuksen tekijänä olen kuitenkin tehnyt aineistosta omat tulkintani, johon ovat vaikuttaneet niin

pro gradu – tutkielmaa varten lukemani kirjallisuus, muut aikaisemmat opinnot sekä tähänastinen oma elämäkokemukseni. Mykkänen (2010) tutkiessaan isäksi tulon tarinoita, tunteita ja toimijuutta pohtii narratiivisen tutkimuksen keskeisiä eettisiä kysymyksiä. Keskeisenä kysymyksenä hän pitää sitä, kenen ääni tutkimuksessa loppujen lopuksi kuuluu. Mykkäsellä haastateltavien näkökulman säilyttäminen tarkoitti isien omien sanojen käyttöä luokittelussa ja tarinoiden otsikoinnissa (Mykkänen 2010, 59). Tutkielmassani aineistokatkkelmat olen pyrkinyt säilyttämään alkuperäisinä korostaen täten tutkittavan omaa ääntä. Tämän tein kuitenkin siten, että anonymiteetti säilyi. Olen tutkimuksessani tehnyt monia valintoja, jotka ovat vaikuttaneet sen lopputulokseen. On totta, että toisella aineistonkeruutavalla tai toista analyysimenetelmää käyttäen tutkimuksen tulokset olisivat olleet toisenlaiset. Kuitenkin tutkimuksen teon eettiset periaatteet olen pyrkinyt huomioimaan tutkimusta tehdessäni.

Tarinatyypit näyttävät negatiivisina ja negatiivisten tunteiden kuvausten kautta. Suomessa suuri osa lapsista ja nuorista elää päihteitä ja tarkemmin alkoholia liikaa käyttävissä perheissä. Näiden tarinoiden perusteella emme voi muodostaa yksiselitteistä kuvaa juomaan retkahtavasta äidistä, perhettään pahoinpitelevästä isästä ja itseään viiltelevästä nuoresta. Useimmissa tutkielmani tarinoissa kyse oli työssäkäyvistä vanhemmista, jotka vapaa-ajalla käyttävät runsaasti alkoholia. Nämä perheet voivat elää ulkoa päin tarkasteltuna hyvinkin normaalia elämää. On kuitenkin muistettava, että lapsen ja nuoren silmin tarkasteltuna vanhempien alkoholinkäyttö voi näyttäytyä erilaiselta kuin vanhempien mielestä. Nuoret tuovat esille negatiivisia tunteita liittyen vanhempien alkoholinkäyttöön. Usein nuorilla on kavereita ja läheisiä, keiltä he voivat tarvittaessa saada apua, joko keskusteluun, mutta myös mennä yöksi turvaan. Tulee kuitenkin huomioida, että osa nuorista tuo esille myös yksinäisyyden, jota vanhempien alkoholinkäytöstä seuraa nuorelle. Vanhemmat ovat etäisiä, eivätkä kaverit täysin ymmärrä nuoren tilannetta. Avunhakemiseen voi olla myös erilaisia esteitä. Nuoret eivät välttämättä tiedä, mistä lähteä hakemaan apua. Parhailaan käydään ajankohtaista keskustelua nuorten syrjäytymisvaarasta. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on vähentää lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvaa kärsimystä sekä kehittää palveluja lähisuhde- ja perheväkivallan sekä seksuaalisen väkivallan uhreille. (Hallitusohjelma 2011.) Poliittisella päätöksen teolla voidaan vaikuttaa nuorten avun saantiin.

Tarja Paakkonen (2012) toteaa tuoreessa väitöskirjassaan erityisen psykososiaalisen intervention tarpeessa olevan lasten, joiden vanhemmilla on päihdeongelmia ja rikollista käyttäytymistä sekä lapsella itsellään väkivaltaista käyttäytymistä. Varhainen tunnistaminen ja hoidon peruspalveluiden

lisääminen lapsille ja heidän vanhemmilleen olisi keskeistä. Tällöin voitaisiin erikoissairaanhoidon palveluita vähentää. Paakkonen toteaa lasten, joilta puuttuu vanhemmuuden tuki olevan syrjäytymisen vaarassa nykyisellä erikoissairaanhoidon painottuvassa palvelujärjestelmässä. Hän ehdottaa kuntien kotipalvelun, kasvatus- ja perheneuvolapalvelujen sekä kouluterveydenhuollon lisäämistä. Useissa tarinoissa nuori toi esille, kuinka hänen koulunkäyntinsä kärsii vanhempien alkoholinkäytöstä ja nuorella on tullut paljon poissa oloja koulusta. Joissain tapauksissa nuori on keskeyttänyt koulunsa kokonaan. Koulukuraattori tai kouluterveydenhoitaja voisi olla koulussa henkilö, jota nuoren olisi opettajaa helpompi lähestyä. Kouluterveydenhuollossa sekä kasvatus- ja perheneuvolassa lasten ja nuorten ongelmien havaitseminen ja varhainen puuttuminen olisi mahdollista. (Paakkonen 2012.) Koulun merkitystä voisi siis vielä korostaa. Tarinoissa tulee esille hyvin vähän koulun puuttumista tilanteeseen. Myös muiden viranomaisten puuttumista nuoren tilanteeseen tuli esille melko vähän. Tässä aineistossa koulukuraattoria tai kouluterveydenhoitajaa ei mainittu kertaakaan. Joko nuoret eivät ole itse nähneet koulun puuttumista merkityksellisenä asiana, tai keinot, joita koulu on voinut käyttää, ovat olleet vähäiset tai nuoren silmissä merkityksettömät. Koulu on kuitenkin 12–18-vuotiaiden nuorten elämässä yksi tärkeä elämänpiiri ja sillä on keskeinen paikka nuoren elämäpiirissä.

Lasten ja nuorten kokemuksen tutkiminen on tärkeää, koska he voivat kokea vanhempien alkoholinkäytön haitalliseksi herkemmin kuin miltä aikuisen näkökulmasta tilanne saattaa näyttää (Itäpuisto 2006, 262.) Vanhempien päihteiden käyttö aiheuttaa nuorille monenlaisia tunteita. Toisaalta nuori saattaa olla niin väsynyt tilanteeseen, ettei jaksakaan enää välittää itsestään ja reagoi elämäntilanteeseen negatiivisella ja itseään vahingoittavalla käytöksellä. Oman tutkimukseni perusteella nuoret osaavat kertoa ja kuvata tuntemuksiaan monipuolisesti, kun heillä on siihen mahdollisuus. Elämäntilanteen kaotisuudesta huolimatta, suuri osa nuorista käy koulua ja selviytyvät tulevaisuuteen. Jatkotutkimukselle kuitenkin löytyy paikka nuorten elämästä alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa. Jatkotutkimuksessa voisi selvittää tarkemmin nuoria haastatteleamalla, millainen merkitys vanhemman alkoholinkäytöllä on ollut heidän siihenastiseen elämäänsä ja miten nuoret näkevät vanhemman alkoholinkäytön vaikuttavan tulevaisuuteen. Lasten ja nuoren aseman esiin nostamista vanhempien alkoholinkäytön varjosta on siis syytä jatkaa. Mielenkiintoista olisi selvittää, mitkä ovat todella ne tekijät, joiden avulla alkoholia runsaasti käyttävässä perheessä elävät nuoret selviytyvät ja minkälainen puuttuminen asiaan lapsen ja nuoren mielestä olisi parasta. Tällöin voisimme myös tavoittaa suuremman joukon nuoria ja auttaa heitä pääsemään vanhemman alkoholinkäytön varjosta pois.

Tutkielmani teko on viivästynyt alkuperäisestä aikataulusuunnitelmasta erilaisten henkilökohtaisten elämäntapahtumien vuoksi. Lisäksi kokopäivätyö sosiaalityöntekijän sijaisena sairaalassa on hidastanut tutkielman etenemistä. Toisaalta koen tauot tutkielman teossa olleen hyödyllisiä ajattelun prosessoinnin kautta. Tutkielma on kuitenkin ollut mielessä koko ajan ja aihe sinänsä on tuntunut tärkeältä. Tutkielman teko on ollut haastava mutta myös antoisa oppimiskokemus tieteellisen ajattelun kehittymisen kannalta. Lisäksi se on kehittänyt ammattitaitoa sosiaalityöntekijän työhön. Lasten ja nuorten ottaminen tutkimuksen yhdeksi tasavertaiseksi osapuoleksi on tulevaisuudessa tärkeää. Vanhempien alkoholinkäytön vaikutuksia lapsiin ja nuoriin ei voi tulevaisuudessakaan sivuuttaa. Vaikka näkemykseni mukaan lapset ja nuoret selviytyvät uskomattomista tilanteista, on kuitenkin vaara, että vanhempien alkoholinkäyttö jättää lapsiin ja nuoriin pysyvät henkiset arvet.

Nyt tyttö oli 25. Hän seisoj isänsä hautakiven äärellä, laskien punaisen ruusun valkoiselle hangelle. Voisiko antaa anteeksi? Unohtaa ei koskaan, mutta antaa anteeksi? Ei,ei voisi. Haava oli vieläkin tuore ja kipeä.(10/1)

LÄHTEET

- Burr, Vivien (2004) Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Dube, Shanta & Anda, Robert & Felitti, Vincent J. & Croft, Janet B. & Edwards, Valerie J. & Giles, Wayne H. (2001) Growing up with parental alcohol abuse: Exposure to childhood abuse, neglect and household dysfunction. *Child Abuse and Neglect: The International Journal* 25 (2001)12, 1627-1640.
- Eskonen, Inkeri (2005) Perheväkivalta lasten kertomana. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta universitatis Tamperensis 1107.
- Forsberg, Hannele & Pösö, Tarja (2001) Virtuaaliyhteisöllisyys ja langaton kommunikaatio – uhka ja mahdollisuus lapsille. Teoksessa Kangassalo, Marjatta & Suoranta, Juha (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere university press, 193-206.
- Itäpuisto, Maritta (2005) Kokemuksia alkoholiongelmiaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. Kuopio: Kuopion yliopiston julkaisuja. E, Yhteiskuntatieteet, 124.
- Itäpuisto, Maritta (2006) Nyt hiljaa, isi juo viinaa! Teoksessa Hokkanen, Liisa & Sauvola, Maritta Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan oppimiskeskus, 250-263.
- Itäpuisto, Maritta (2008) Alkoholiongelmiaisten vanhempien lapset psykologian tutkimuskohteena. *Psykologia* 43(2008)2, 84–94.
- Jähi, Riitta (2004) Työstää, tarinoida, selviytyä. Vanhemman psyykinen sairaus lapsuuden kokemuksena. Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis IO15.
- Halme, Nina (2009) Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo: Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvään stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. Helsinki, Terveystieteiden tutkimuskeskus, Tutkimuksia 15.

- Hatch, J. Amos & Wisniewski, Richard (1995) Life History and Narrative: Questions, Issues and Exemplary works. Teoksessa Hatch, Amos & Wisniewski, Richard (toim.) Life History and Narrative. London: Falmer Press, 113-135.
- Heikkinen, Hannu L. T. (2007) Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltonen, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Ps-kustannus. Jyväskylä
- Heikkinen, Hannu L. T. (2000) Tarinan mahti – Narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia. Tiedepolitiikka 4/2000, 47-58.
- Hemánus, Petri (2003) Alkoholismin surullisin uhri on lapsi. Lapsen Maailma 11, 41.
- Holmila, Marja & Bardy, Marjatta & Kouvonen, Petra (2008) Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka 73 (4), 421-432
- Honkatukia, Päivi & Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2006) Vaikeat aiheet haavoittuvissa olosuhteissa. Teoksessa Hallamaa Jaana & Launis Veikko & Lötjönen Salla & Sorvali Irmeli (toim.) Etiikka ihmistieteille. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 296-317.
- Hubara Shirley & Pakkanen Emilia (2010) Lasten ja nuorten vertaistuki verkossa. Teoksessa Roine Mira & Ilva Minna & Takala Janne (toim.) Lapsuus päihteiden varjossa. Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiö. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 57.
- Hyvärinen, Matti (2006) Miksi kertomus ja mitä se on? Laadullisen tutkimuksen verkko-opintokokonaisuus. http://www.uta.fi/laitokset/sospol/luennot/laatu/kerr_miksi.htm. Viitattu 17.4.2010.
- Hyvärinen, Matti (2006) Kerronnallinen tutkimus. http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf, viitattu 13.4.2012.

- Hyytinen, Riitta (2006) Lapsi, huumeperhe ja toivo. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutumisprosessissa. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Hänninen, Vilma (2004) A Model Of Narrative Circulation. *Narrative Inquiry* 14(1), 69-85.
- Hänninen, Vilma (2000) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto, *Acta Universitatis Tamperensis* 696.
- Hänninen, Vilma & Koski-Jännes, Anja (2000) Vapautumisen tarinat. Teoksessa Anja Koski-Jännes Miten riippuvuus voitetaan. Helsinki: Otava, 197-226.
- Kallio, Saira (2007) Lapsen näkökulma päihdetyössä. Tutkimus päihdeperheen lapsen huomioonotamisesta päihdetyön erityispalveluissa. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma, Kuopion yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Karlsson, Thomas & Österberg, Esa (2010) Mitä tilastot kertovat suomalaisten alkoholinkäytöstä? Teoksessa Pia Mäkelä, Heli Mustonen, Cristoffer Tigersted (toim.) Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968-2008. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki: Yliopistopaino. 13-26.
- Kauppinen, Eija (2010) Opettajien tunnenarrativit ja niiden rakenneanalyysi. Musiikin ja matematiikan aineenopettajien opettajuus ja elämäkulku. Tampere: Tampere university press. *Acta Universitatis Tamperensis* 1522.
- Keskinen, Susanna (2005) ”Alkoholiongelma karsivien joukossa on eniten niitä, jotka eivät ole koskaan ottaneet ryyppyäkään”. Tutkimus *Huoltaja-/Sosiaaliturva-lehden* välittämästä alkoholiperheen kuvasta vuosina 1960-2004. Sosiaalipolitiikan pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00811.pdf>. Viitattu 19.4.2010.
- Koponen, Anne (2006) Sikiöaikana päihteille altistuneiden lasten kasvuympäristö ja kehitys. (Kotutkimuksia nro 5). Helsinki: Kehitysvammaliiton tutkimusyksikkö Kotu.

- Koponen, Anne. (2005a). Katkennein siivin elämään: Sikiöaikana päihteille altistuneet lapset. Helsinki: Kehitysvammaliiton tutkimusyksikkö, Kotu-tutkimuksia nro. 2.
- Kuula, Arja (2006) Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irmeli (toim.) Etiikka ihmistieteille. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 124-140.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417
- Leiponen, Heini (2011) Kiinni elämässä. Narratiivinen tutkimus itsemurhaa yrittäneiden selviytymistarinoista. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Lo, Celia C. & Cheng, Tyrone C. (2010) Onset Drinking: How It Is Related Both to Mother's Drinking and Mother-Child Relationships. *Substance Use & Misuse* 45(6), 888-900.
- Meyer, Diane & Phillips, Walter (1990). No safe place: Parental alcoholism and adolescent suicide. *American Journal of Psychotherapy* 44 (4), 552-563.
- Mustonen, Heli & Metso, Leena & Mäkelä, Pia (2010) Milloin suomalaiset juovat? Teoksessa Mäkelä, Pia & Mustonen, Heli & Tigersted, Cristoffer (toim.) Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki: Yliopistopaino, 55-69.
- Mustonen Heli & Österberg Esa (2010) Missä juodaan? Alkoholinkäyttö koti- ja anniskeluympäristössä. Teoksessa Mäkelä, Pia & Mustonen, Heli & Tigersted, Cristoffer (toim.) Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki: Yliopistopaino, 70–84.
- Mykkänen, Johanna (2010) Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 382
- Mäkelä, Pia & Mustonen, Heli & Huhtanen, Petri (2009). Suomalaisten alkoholinkäyttötapojen muutokset 2000-luvun alussa. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (3): 268–289.

- Mäkelä, Pia & Mustonen, Heli & Huhtanen, Petri (2010) Miten Suomi juo? Alkoholinkäyttötapojen muutokset 1968–2008. Teoksessa Mäkelä, Pia & Mustonen, Heli & Tigersted, Cristoffer (toim.) Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki: Yliopistopaino, 39–54.
- Noppiari, Elina & Uusitalo, Niina & Kupiainen, Reijo & Luostarinen, Heikki (2008) ”Mä oon nyt online!” Lasten mediaympäristöt muutoksessa. Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö, sarja A 104/2008
- Nyqvist, Leo (2006) Lähisuhdeväkivalta – rationalisoinnit, valtasuhteet ja ammatillinen puuttuminen. Teoksessa Hokkanen, Liisa & Sauvola, Maritta (toim.) Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan oppimiskeskus, 142-170.
- Paakkonen, Tarja (2012) Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujärjestelmä vaikeahoitoisuuden näkökulmasta. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, dissertations in social sciences and business studies no 36.
- Pajulo, Marjukka & Kalland, Mirjam (2006) Uutta ajattelua päihdeongelmaisten äiti-vauvaparien hoidossa. Duodecim 122(21), 2603–2611.
- Pakkanen, Emilia (2009) Lasten kokemuksia vanhempien haitallisesta päihteidenkäytöstä. Tarkastelussa lasten kirjoittamat tarinat Varjomaailma-verkkopalveluun 2008-2009. Helsingin: Metropolia ammattikorkeakoulu.
- Pirskanen, Henna (2011) Akoholi, isyys ja valta. Ongelmajuovat isät miesten elämäntarinoissa. Jyväskylän yliopisto. Helsinki: Väestöliitto.
- Peltoniemi, Teuvo (2005) Suomalaisten lasinen lapsuus 1994 ja 2004. A-klinikkasäätiö Tiimi (2005)2.
- Polkinghorne, Donald (1995) Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa Hatch, J. Amos & Wisniewski, Richard (toim.) Life History and Narrative. London: Falmer, 5-23.

- Päihdetilastollinen vuosikirja (2011) Alkoholi ja huumeet. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2011. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Rafferty, Paddy & Hartley, Pat (2006) Shame about the children: A legacy of distress for adults who have grown up with parental problem drinking and family disharmony? *Journal of Substance Use* 11(2), 115-127.
- Riesmann, Catherine (2008) *Narrative methods for the human sciences*. Los Angeles: Sage
- Ritala-Koskinen, Aino (2001) Lasten haastattelu tutkijan haasteena Teoksessa Kangassalo, Marjatta & Suoranta, Juha (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere university press. 145-170.
- Roine, Mira (2009) Joka neljäs suomalainen kokee lapsuudenkodissaan käytetyn liikaa päihteitä. A-kliikkasäätiö. Tiimi (2009)6. <http://www.a-klinikka.fi/tiimi/820/joka-neljas-suomalainen-kokee-lapsuudenkodissaan-kaytetyn-liikaa-paihteita>. Viitattu 19.4.2010.
- Ruisniemi, Arja (2006) Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta. Tampere: Tampere university press, *Acta Universitatis Tampensis* 1150.
- Räisänen, Jenni-Mari (2006) Vuorovaikutus ja dialogi sosiaalityöntekijöiden ammatillisissa verkokeskusteluissa. Pro gradu-tutkielma. Tampere Sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan laitos.
- Savonlahti, Elina & Pajulo, Marjaterstu (2001) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus – tieteen näkökulma. Teoksessa Andersson, Maarit (toim.) *Tartu hetkeen. Apua ja hoitoa päihteitä käyttäville vauvaperheille*, 136-144.
- Schäfer, Gabriele (2011) Family functioning in families with alcohol and other drug addiction. *Social Policy Journal of New Zeland*, 37, 135-151.
- Strandell, Harriet (1992) Uusi lapsi on syntynyt? Uuden lapsitutkimuksen arviointia. *Nuorisotutkimus* 1992, 10(4), 19-27.

- Sulkunen, Pekka (1990) Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264-285.
- Suoninen, Eero & Jokinen, Arja (2011) Umpikujien tarinallinen purkaminen. Teoksessa Salonen, Marko & Oksanen, Atte (toim.) Toiminnallisia loukkuja. Tampere: Tampere university press, 36-62.
- Syrjälä, Leena & Estola, Eila & Uitto Minna & Kaunisto Saara-Leena (2006) Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irmeli toim. Etiikka ihmistieteille. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 181-202
- Turtiainen, Pirjo (2001) Lapsen kuulemisen mahdollisuudet ja rahoitukset haastattelututkimuksen näkökulmasta. Teoksessa Kangassalo & Suoranta (2001) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere university press. 170-180
- Törmä, Tiina (2011) Juovasta äidistä raittiiksi äidiksi – Alkoholismista toipumisen prosessi äitien kertomana. Oulu: Oulun yliopisto, Acta universitatis ouluensis E 123
- Valkonen, Leena (2006) Millainen on hyvä äiti ja isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä studies education, psychology and social research 286.
- Varjus Kati (2008) Hyvän äitiyden tulkintoja – Analyysi Vauva-lehden verkkokeskusteluista. Pro gradu-tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampere.
- Velleman, Richard & Templeton, Lorna (2003) Alcohol, drugs and the family: Results from a long-running research programme within the UK. Bath, UK: European Addiction Research. 9, 103–112.
- Velleman, Richard & Orford, Jim (1990) Offspring of parents with drinking problems: drinking and drug-taking as young adults. British Journal of Addiction 85(6), 779-794.

Elektroniset lähteet

Alkoholiohjelma 2008-2011.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/ohjelmat/alkoholiohjelma/tavoitteet viitattu 25.3.2012.

Nuoret toivovat aikuisilta kohtuullista juomatapaa. Nuorten kysely 2011. Lasinen lapsuus - yhteistyöohjelma. A-klinikkasäätiö. Taloustutkimuksen tekemä tutkimus kesäkuussa 2011,

[http://www.apua.info/File/74b76242-caef-4c2c-9337-](http://www.apua.info/File/74b76242-caef-4c2c-9337-78aa7aae6e84/Nuorten_gallup_2011.pdf)

[78aa7aae6e84/Nuorten_gallup_2011.pdf](http://www.apua.info/File/74b76242-caef-4c2c-9337-78aa7aae6e84/Nuorten_gallup_2011.pdf), viitattu 1.3.2012.

Valkonen Leena (2009) ”Ne ei saa olla kännissä” – Vanhempien alkoholinkäyttö viides-

kuudesluokkalaisten silmin. http://www.lastenseurassa.fi/v3_news.php?8, viitattu 15.10.2011

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Suomen valtioneuvoston kanslia.